

Arte et Marte

MEDDELANDEN FRÅN RIDDARHUSET ÅRGÅNG 79



NR 2. 2025

Innehåll:

NR 2.2025

ARTIKLAR

Heidenstams Övralid....8

Adliga yrkesutövare under fotografins
föränderliga 1900-tal....12

Gripen i våra vapensköldar....24

ALLTID I ARTE ET MARTE

Ledaren....1

Meddelanden från Riddarhuset....29

Information från Riddarhuset i
Finland....36

Heraldica Varia: Donationer,
depositioner och förvärv....38

Aktuella böcker....42

Från vänföreningarna....44

Från släktföreningarna....45

Legala notiser....46

I DETTA NUMMER

2025 års adelsmöte. Referat från
slutmötet....2

Beslut i korthet....5

Val vid adelsmötet....6

Riddarhusets samlingar: Gyllenbergs
donation....7

Fler och mer om fotografer från förr....20

Efterlysning: Svensk couture....26

Efterlysning: Historien om Kwickelbergiska
silvret....28

In memoriam: Per Sparre....34

Andrarumsfonden....34

Kapitationsavgiften 2025....35

Duktiga stipendiater....37

INTERVJU

»Det sa bara klick«. Intervju med fotografen
Elisabeth Toll....16

»Jag vill fånga ögonblicket«. Intervju med
fotografen Henrik Montgomery....18

D. K. Ehrenstrahls plafondmålning Dygdernas rådslag i Riddarhussalen firar 350 år och har genomgått en noggrann konservering. Omslag och denna sida visar detaljer från plafondmålningen. Foto: Dick Norberg.



RIDDARHUSET

Ett historiskt arv

Arte et Marte

NR 2.2025

Redaktör

Louise Ribbing

Redaktionskommitté

Claes Lewenhaupt, Carl Lewenhaupt,
Rebecka Millhagen Adelswärd, Erik Draken-
berg, Ulf Gyllenhammar, Göran Mörner, Oscar
Langenskiöld, Marianne Wiiburg Setterblad

Omslag och grafisk form

Marianne Wiiburg Setterblad

Tryck, upplaga

Åtta.45 Tryckeri AB, 13 100 exemplar

ISSN 0284-1428

*Arte et Marte utkommer med två nummer per år
och skickas till alla ättemedlemshushåll i Norden.*

Ärsprenumeration kan beställas i webbutiken.

www.riddarhuset.se

arteetmarte@riddarhuset.se

Riddarhuset

BOX 2022

103 11 STOCKHOLM

kansli@riddarhuset.se • tel. 08-723 39 90

Vänligen se riddarhuset.se för aktuell information
om öppettider och evenemang. Kontakta kansliet
för att boka guidad gruppvisning eller biblioteks-
besök.

För kulturprogram se omslagets sida III.

Besöksadress: Riddarhuset, Riddarhustorget 10



Svanenmärkt trycksak, 3041 0001

Ledare

NÄR DETTA SKRIVS är det fortfarande högsommar. Svalorna flyger högt mot vita molntussar på en annars blå himmel. Ett gott tecken för vila, reflektion och umgänge. På Riddarhuset har våren varit särskilt intensiv med adelsmöte, öppningsmöte den 15 februari och slutmöte den 8 juni. Adelsmötet är ju ett slags bokslut, de tre senaste årens förvaltning ska granskas samtidigt som vi planerar för den kommande treårsperioden. Det är mycket som ska dokumenteras, sammanställas och gås igenom. Och precis som vanligt har våra duktiga ättemedlemmar gjort sitt yttersta för att granska och komma med förslag för att sedan slutligen nå ett beslut.

Med slutmötet sattes, åtminstone tillfälligt, en välbehövlig punkt i den stora palatsrenoveringen. Nu strålar palatset i sin fulla prakt. Redo för att under 2026 vara mittpunkten för 400-årsjubileet av Riddarhusordningen från år 1626. För även om själva palatset är en nog så betydelsefull plats så är det ju verksamheten, traditionerna och gemenskapen som är det verkligt viktiga i vårt arbete.

Kraftsamlingen som ätterna gjort i form av engagemang och ekonomiska bidrag till renoveringen är ett, som jag ser det, tydligt bevis på vikten av att vidmakthålla vårt historiska och kulturella fundament.

Jag hoppas därför att ert stora engagemang och intresse får möjlighet att blomstra under jubileumsåret. Riddarhuset kommer nämligen arrangera en mängd olika aktiviteter under detta speciella 2026. Vi hoppas att någon av dessa händelser ska intressera dig. Välkommen till ett extra vackert och aktivt Riddarhus! ■

Patrik Tigerschiöld,

Riddarhusdirektionens ordförande



Foto: Pär Olsson.

KONTAKTPERSONER

Riddarhussekreterare Erik Drakenberg

Riddarhuskanslist Karin Lilliehöök Kihl 08-723 39 91 (evenemang och bokningar, kapitationsärenden)

Riddarhusfiskal/handläggare Johan Grönberg 08-723 39 93 (stipendier och understöd)

Redaktör Louise Ribbing 08-723 39 92 (*Arte et Marte*, kommunikation)

Riddarhusamanuens Oscar Langenskiöld 08-723 39 97 (kulturprogram, visningar)

Riddarhusintendent Pontus Ragnö 08-723 39 94 (reception, webbutik)

Riddarhusgenealog Magnus Bäckmark 08-48 00 20 31 (genealogi och stamtavlor)

Riddarhusgenealog Göran Mörner 08-723 39 95 (arkiv och samlingar)

Kalenderredaktör Marianne Wiiburg Setterblad 08-723 39 96 (*Adelskalendern*)

Genealogisk redaktionssekreterare Madeleine Werner 08-723 39 99 (*Adelskalendern*, legala notiser och stamtavleprojektet)

Genealog Sophie Celsing Marcetic 08-723 39 90 (stamtavleprojektet)

2025 års adelsmöte

Referat från slutsammanträdet

Text: Louise Ribbing. Foto: Jens Reiterer.

SÖNDAGEN DEN 8 JUNI var det dags för adelsmötets slutsammanträde. Under de fyra månader som passerat sedan öppningsmötet har det då valda riddarhusutskottet granskat verksamheten för de senaste tre åren, tittat på direktionens budget och föreslagna projekt för de kommande tre åren, och författat ett omfattande utlåtande. Utskottet har, liksom direktionen, besvarat motioner men också förberett underlag för val av direktion, valnämnd, medaljnämnd och revisorer. Ett synnerligen digert arbete!

Efter avprickning och kaffe samlades de 122 pollettinnehavarna i Riddarhussalen, tillsammans med övriga funktionärer och åhörare. Ordförande friherre Johan Nordenfalk hälsade välkommen, ett särskilt sådant riktades till de inbjudna gästerna från Finlands Riddarhus – direktionens ordförande herr Wilhelm von Frenckell och riddarhuskamrer herr Johan von Knorring.

NÄR VISSA FORMALIA var avklarade var det dags för utskottet att redovisa sitt utlåtande. Utskottets ordförande herr Adam Reuterskiöld inledde med att tacka för förtroendet och berättade övergripande om utskottets arbete. Förutom en gedigen genomgång av det omfattande renoveringsprojektet hade utskottet som vanligt granskat Riddarhusets olika verksamhetsgrenar, vilket inkluderar förvaltningen av Riddarhuset, värdepapper, stiftelser och domäner samt verksamheterna för genealogi, kultur, IT och kommunika-

tion. Utskottet har även analyserat slutsatserna i delbetänkandet av *Utredningen för en översyn av Riddarhusordningen*.

UTSKOTTET HADE I sitt arbete formerat sig i fem olika grupper. För domängruppens räkning kunde herr Henrik Schmiterlöv konstatera att skogen ger goda intäkter och att domänerna sköts på ett utomordentligt bra sätt. Friherre Anders Koskull redogjorde för granskningen av Riddarhuspalatsets skötsel och inte minst den omfattande palatsrenoveringen som bedömdes ha hanterats föredömligt och hållit såväl budget som tidsplan. Därefter presenterade herr Erik Edelstam kultur- och genealogigruppens arbete, där han bland annat framhöll det förtjänstfulla arbetet med att färdigställa stamtavleprojektet. Friherre Olof Rudbeck berättade om den ekonomiska förvaltningen, och konstaterade att även om perioden har präglats av global oro, har Riddarhusets värdepappersförvaltning varit robust och stått stark mot alla omskakande makroekonomiska händelser.

Friherre Per Gyllenstierna redovisade arbetet i gruppen för juridiska frågor medan herr Kristoffer Ribbing i samma arbetsgrupp presenterade den grundliga analysen av det delbetänkande och förslag på uttalande som *Utredningen för en översyn av Riddarhusordningen* lagt fram.

Greve Fredrik Taube framförde utskottets bedömning vad avser Riddarhusets kommunikation och IT-frågor, där det nuvarande utbudet av kommunikation anses hålla en

Adelsmötets ordförande, friherre Johan Nordenfalk, hälsar adelsmötets deltagare välkomna.



hög nivå med ett tydligt innehåll och god tonalitet i linje med Riddarhusets varumärke. Gruppen konstaterar även att IT-miljön på det stora präglas av hög säkerhetsnivå och är väl fungerande.

Det var sedan dags för adelsmötet att rösta om utskottets hemställan med tio punkter (se Beslut i korthet). Adelsmötets deltagare kunde här begära ordet och ställa frågor. En sådan kom när det gällde punkten att uppdra till direktionen att dokumentera hur förvaltningsarvodet ska bestämmas med hänsyn till Skatteverkets förändrade syn på riddarhusförvaltningens intäkter som skattepliktiga. Friherre Christer Åkerhielm af Margrethelund undrade om utskottet var av den mening att avgiften bör höjas och fick svar från friherre Olof Rudbeck att om utredningen visar att avgiften kan höjas så anser utskottet att den bör göra det.

Under punkten gällande arvodering till ledamöterna i *Utredningen för en översyn av Riddarhusordningen* begärde herr Hugo Nordenfelt ordet. Han konstaterade att *Riddarhusordningen* är ett rätt hopplöst dokument att läsa, följa och förstå med alla de ändringar och historiska hänvisningar som den är fylld med och bad om ett medskick till utredningen – att den skulle ha i beaktande vilka *Riddarhusordningen* egentligen är till för.

TVÅ MOTIONER HADE inkommit till mötet och behandlats av både direktion och utskott. Utskottets vice ordförande, herr Kristoffer Ribbing, förde utskottets talan gällande motion 1 som lämnats av herr Rickard Adlercreutz och herr Carl Hammarhjelm. De yrkade däri att adelsmötet skulle göra en utredning av vad som behöver göras för att införa att adelskap även ärvs på spinnsidan, någon gång i framtiden.

Frageställningen är ingalunda ny, utan har under olika snarlika skepnader behandlats utförligt under 2000-talets samtliga adelsmöten. Både direktion och utskott hemställde att adelsmötet skulle avslå motionen. Som skäl anfördes det beslut som 2022 års adelsmöte fattade om *Utredningen för en översyn av Riddarhusordningen*, där förändringar i de grundläggande principerna för hur adelskap ärvs, för vilka som är ättemedlemmar och regler om representationsrätten uttryckligen efter noggranna överväganden exkluderats.

I sitt utlåtande påminde utskottet om hur adliga ätter skapades i Sverige en gång i tiden och vad som utgör grunden för hur adelskapet överförs mellan generationerna. Utöver detta behandlades begreppet fons honorum (»hederns och ärans källa») som innebär att rätten att adla och förläna titlar i internationell praxis endast kan innehållas av en monark eller annan statschef. I Sverige avskaffades monarkens rätt till fons honorum i och med grundlagsändringen 1974. Några nya adliga ätter kan inte skapas i Sverige och någon ändring av hur adelskapet överförs från en generation till en annan kan inte längre göras, menade utskottet.

Efterföljande replikskiften kring motionen samlade anhängare både för och emot. Båda motionärerna framhöll i



Delar av utskottet. Fr. v.: greve Fredrik Taube, herr Erik Edelstam och herr Henrik Schmiterlöv på främre raden, herr Christer Lorichs, friherre Per Gyllenstierna och friherre Olof Rudbeck på bakre raden.



Delar av utskottet. Fr. v.: friherre Anders Koskull, herr Kristoffer Ribbing och friherre Ulf Hermelin bakom herr Carl Michael Raab.



Herr Carl Hammarhjelm efterfrågade ett bra underlag inför ett eventuellt beslut om arv av adelskap på spinnsidan.



Herr Georg Wärnhjelm vill inte låta juridiska spetsfundigheter förhindra modernisering.



Ledamöterna kallades bänkvis för att avlägga sina röster.



Rösträknarna i arbete.

sina anföranden att det fanns goda skäl att utreda frågan för att få ett bra beslutsunderlag till kommande adelsmöte. Herr Johannes Edelstam, som deltog i sitt första adelsmöte och lyssnat till argumenten, tyckte inte att det lät som om frågan var helt klarlagd och ville gärna se kraft läggas på en utredning. Herr Georg Wårnhjelm ansåg att diskussionen kring fons honorum var värd att återupptas. Han konstaterade också att adelskap till stor del handlar om etik och att frågan kan ses ur ett rättviseperspektiv. Han framhöll därför att det blir smärtsamt när man med juridiska spetsfundigheter av alla de slag försöker bromsa en modernisering.

Herr Claes Boltenstern höll inte med utan framhöll att ett bifall till motionen var som att öppna en Pandoras ask. Han menade att adeln utgör en naturlig del av den svenska historien och bör behandla sin egen historia med allra största varsamhet. Han ansåg också att det inte är adelsmötets uppdrag att följa den dagspolitiskt korrekta verklighetens alla vindkantringar utan i stället värna den kulturhistoriska kontinuitet som Riddarhuset och adeln står för.

Herr Henric Ankarcrona yrkade också på avslag och påpekade att det fanns vissa felaktiga påståenden i motionen. Herr Ankarcrona framhöll bland annat att det är fel att påstå att Riddarhuset är en ideell förening, precis som vilken fotbollsklubb som helst, utan underströk att Ridderskapet och adeln utgör en unik rättsfigur. Han menade vidare att det är felaktigt att allt som finns kan ändras, som motionärerna ville göra gällande. »Om jag inte gillar farmors testamente, då kan jag ändra det.« Det stämmer helt enkelt inte, exemplifierade herr Ankarcrona.

Mötet gick till votering och motionen avlogs. Motionärerna lät sig inte nedslås utan uttryckte efter mötet hopp om framtiden och en tacksamhet över den givande diskussionen och det grundliga arbete som utskottet lagt ner för att besvara deras motion.

DEN ANDRA MOTIONEN rörde ett förslag från herr Carl Wilhelm Klingspor och herr Gustaf Mauritz Klingspor att adelsmötet skulle avsätta medel för att påbörja restaureringen av Riddarhusets fasader under den kommande treårsperioden. Både direktionen och utskottet yrkade på avslag då Riddarhusets fasader utgör en del av den långsiktiga underhållsplanen. Enligt denna ska renoveringsarbeten utföras under perioden 2028–2030. Det är inte heller lämpligt att omge palatset med byggställningar under jubileumsåret 2026. Mötet röstade för avslag.

Det var så dags att förrätta val för den kommande treårsperioden. Deltagarna ropades upp bänkvis för att rösta med röstsedel. De sex rösträknarna fick sedan byta plats med de delegerade och räknade rösterna under tiden som det övriga mötet föll i livligt samspråk. Ordföranden kunde därefter tillkännage att mötet bifallit utskottets förslag till direktion, revisorer, medaljnämnd och valnämnd.

Sedan kallades medaljnämndens ordförande, friherre Henrik von Vegesack, till podiet för att dela ut medaljer. Riddarhusmedaljen i 12:e storleken tilldelades riddarhusdirektionens ordförande herr Patrik Tigerschiöld, som tyvärr inte kunde närvara vid slutmötet. Riddarhusmedaljen i 8:e storleken delades ut till friherre Christian Pfeiff som efter tolv år i riddarhusdirektionen, varav sex som vice ordförande, hade avböjt omval.

Adelsmötets ordförande tackade därefter den samlade skaran högvälborne grevar, välborne friherrar och herrar ridders- och adelsmän för deras förtroende att få leda mötet. Inför stående församling höll sedan »äldste greven«, greve Gustaf Lewenhaupt, sitt traditionsenliga avslutningsanförande där han gladdes åt att den svenska adeln såg ut att stå sig stark även framöver. Med kollektivt lätta steg tog sig mötet till Lantmarskalkssalen för att avnjuta en utmärkt god lunch i uppskattad gemenskap. ■



Friherre Christian Pfeiff tilldelas Riddarhusets medalj i 8:e storleken efter tolv år i riddarhusdirektionen.



Riddarhusdirektionens vice ordförande, fru Liza von Engeström, håller tal under lunchen.



Vice ordföranden i valnämnden, herr Henrik Tamm, samspråkar med kansliets fru Karin Lilliehöök Kihl.

Beslutade projekt 2025–2027

Jubileumsfirande 2026: Under jubileumsåret 2026 planeras för en mängd aktiviteter och produktioner, främst riktade till ättemedlemmarna. Program kommer att redovisas i *Arte et Marte* men framför allt under Mina sidor på riddarhuset.se. Den som är intresserad av att få inbjudningar och meddelanden från Riddarhuset ska registrera sig där!

Digital publicering av stamtavlorna (under jubileumsåret 2026).

Parkrenovering med fokus på stenarbeten, trappor och smidesdetaljer samt viss växtlighet och belysning.

Bokproduktion Palatsrenovering: En elegant publikation i bildformat med arkitekturfotografier av Åke E:son Lindman med utgivning i samband med jubileumsåret.

Renovering av ytskikt samt el och belysning i Sällskapsvåningen.

Utredning av möjligheterna att effektivisera det löpande arbetet på kansliet och kontakten med ättemedlemmarna genom systemstöd för genealogi.

Fortsatt arbete och utgivning av *Äldre svenska frälsesläkter*.

Beslut i korthet

Adelsmötet 2025 beslöt att:

- Godkänna resultat- och balansräkningar för 2022–2024.
- Bevilja direktionens ledamöter ansvarsfrihet för förvaltningen under verksamhetsåren 2022–2024.
- Godkänna budgeten inklusive projekt för åren 2025–2027 avseende riddarhusförvaltningen.
- Bemyndiga direktionen möjlighet att omfördela medel inom given totalram vad avser föreslagna projekt för treårsperioden.
- Uppdra till direktionen att dokumentera hur förvaltningsarvodet ska bestämmas med hänsyn till Skatteverkets förändrade syn på riddarhusförvaltningens intäkter som skattepliktiga. Uppdraget bör utföras både ur en stiftelserättslig och skatterättslig synvinkel.
- Godkänna att ersättning till ledamöterna i utskottet vid 2025 års adelsmöte utgår, utöver resekostnadsersättning, med totalt 300 tkr.
- Godkänna att ersättning till den interna ordinarie revisorn för verksamhetsåren 2025–2027 utgår med totalt 35 tkr. Anta, med genomförd utredning som grund, följande vägledande uttalande:
I de fall Riddarhusordningen innehåller könsbestämda begrepp, såsom adelsman, ätteman och huvudman, ska därmed avses det biologiska kön som erhöles vid födseln. Det biologiska könet vid födseln är också avgörande när det gäller hur adelskap förs vidare.
- Godkänna att ersättning till ledamöterna i *Utredningen för en översyn av Riddarhusordningen* utgår med totalt 500 tkr.
- Uppdra till 2028 års utskott att överväga behovet av arvodering av ledamöterna i *Utredningen för en översyn av Riddarhusordningen* och eventuella experter samt, om ett behov föreligger, lämna fram förslag till sådan arvodering.



En ny direktionen valdes vid adelsmötet 2025, från vänster: Lennart von Quanten, Casper Tamm, Liza von Engeström, Erik Drakenberg (riddarhussekreterare), Carl Lewenhaupt, Kristoffer Ribbing (nyval), Rebecka Millhagen Adelswärd, Axel Lagerfelt och Sten Ankar-crona. Frånvarande: Patrik Tigerschiöld och Gustaf Reuterskiöld.

Val vid adelsmötet 2025

RIDDARHUSDIREKTION

Ordförande

Herr Patrik Tigerschiöld, civilekonom,
direktör

Vice ordförande

Fru Liza von Engeström, fil.kand., jur.
kand., advokat

Ledamöter

Greve Carl Lewenhaupt, Creative Direc-
tor, verkställande direktör

Friherrinna Rebecka Millhagen Adelswärd,
fil.dr, redaktör, förläggare

Friherre Axel Lagerfelt, agronom

Herr Sten Ankarcrona, BA, verkställande
direktör

Herr Gustaf Reuterskiöld, civilekonom, jur.
kand., advokat

Suppleanter

Herr Kristoffer Ribbing, jur.kand., advokat
Herr Lennart von Quanten, lantmästare,
restaureringskonsult
Herr Casper Tamm, civilekonom, direktör

REVISORER

Ordinarie

Herr Jens Karlsson, aukt. revisor
Fru Catarina Ellström, aukt. revisor
Friherre Richard Fleetwood, jur.kand.

Suppleanter

Herr Jeff Erics, aukt. revisor
Fru Sara Edholm, aukt. revisor
Herr Fredrik Hård af Segerstad,
civilekonom, Controller

MEDALJNÄMND

Ordförande

Friherre Henrik von Vegesack,
f.d. riddarhussekreterare, överste

Vice ordförande

Herr Henric Ankarcrona, civilekonom,
verkställande direktör, f.d. ordförande
i riddarhusdirektionen

Suppleant för ordförande

Herr Roland Dahlman, jur.dr, advokat,
generalkonsul, f.d. riddarhusrevisor

Suppleant för vice ordförande

Herr Carl Henric Kuylenstierna, civiljäg-
mästare, f.d. ledamot i riddarhusdirek-
tionen

VALNÄMND

Ordförande

Greve Christoffer Hamilton, fil.kand., jur.
kand., advokat, partner, kapten

1:e vice ordförande

Herr Henrik Tamm, civilekonom, direktör

2:e vice ordförande

Friherre Axel Lagerbielke, fil.kand., ekon.
kand., direktör

Ledamöter

Greve Gustaf Lewenhaupt, lantbrukare

Greve Rütger Wachtmeister af Johannishus,
civilekonom, konsult, f.d. vice verkstäl-
lande direktör, kapten

Greve Göran Falkenberg af Bålby, jur.kand.

Greve Otto Thott, BSc Economics, verk-
ställande direktör

Friherre Gabriel Hermelin, Sales Director

Friherre Carl Rudbeck, civilingenjör, egen-
företagare

Herr Hodder Stjernswärd, civilekonom,
Director

Herr Claes Boltenstern, marknadsekonom,
f.d. mässdirektör

Gyllenbergs donation

Knistad säteri, silver, porträtt och ett unikt skrin



Foto: Dick Nobberg.

Text: Louise Ribbing.

VID ADELSMÖTET PLACERAS åtta silverljusstakar på presidiet bord. Dessa tillhör, liksom en rad andra konstverk och föremål på Riddarhuset, den Gyllenbergska donationen.

Det var godsägaren Erik Israel Gyllenberg (1818–1877) som genom sitt testamente lade grunden till stiftelsen. Syfte var att med kapitalets avkastning dels dela ut stipendier till adliga studerande i vetenskapliga eller kulturella ämnen, dels dela ut understöd till i Sverige bosatta fattiga, adliga kvinnor. Därutöver ställs medel till Riddarhusets eget förfogande och till vården av familjegravarna på Svenstorps kyrkogård.

Donationen som tillföll Riddarhuset omfattade Knistad säteri i Västergötland och allt lösöre. I testamentet står att gården borde säljas för att, efter legat utgått till släktingar och underlydande, bilda en fond av köpeskillingen för ovan angivna ändamål.

I Riddarhuset hänger ett antal porträtt från det Gyllenbergska lösöret. I Blå rummet, som för övrigt huserar den Wicanderska vapenporslinssamlingen, syns Magnus Gabriel De la Gardie som romersk fältherre med harnesk och röd mantel, ett arbete ur Ehrenstrahls skola. I Sällskapsvåningen återfinns porträttet av Anders Torstenssons maka Kristina Katarina Stenbock, målat av Martin Mijtnens d.ä. och *Den läsande damen*, gissningsvis fru Lenngren, som tillskrivs Per Hilleström – för att nämna ett fåtal.

Gyllenbergska silverljusstakarna pryder presidiet vid varje adelsmöte tillsammans med den äldre lantmarskalksstaven.

Utöver silvret och porträtten ingår även andra konstverk, möbler, glas och porslin i samlingen. Ett intressant föremål, särskilt ur heraldiskt hänseende, är Maria Bocks skrin, troligen från 1665. Det är ett litet träskrin som på sidorna rymmer Maria Bocks sexton anvapen med initialer och på locket föräldrarnas vapen.

Silverföremålen är tillverkade med hög kvalitet. En liten förgylld lockbägare på kulfötter är utförd i stockholmsilvermeden Jöns Ellerhusens verkstad 1690. Två låga så kallade nattstakar, gjorda i Göteborg av Abraham Wirgman 1753, hade tidigare sin plats på riddarhussekreterarens bord.

Slutligen de åtta ljusstakar som omnämndes i början. De fyra större stakarna är utförda av Simson Ryberg i Stockholm 1783 och han gjorde 1799 även de två mindre med kvadratisk fotplatta. Det mindre paret med runda fotplattor är från 1785 av Petter Eneroth.

De står i Riddarhussalen på presidiet bord i samband med adelsmöten i enlighet med Gyllenbergs testamente:

mina silverljusstakar önskade jag Riddarhuset själf måtte behålla för att begagna i Riddarhussalen vid sina adelsmöten ...

2024 hade fonden ett disponibelt belopp för utdelning om 357 200 kronor som delades ut till sju understödstagare och en stipendiat. En summa avsätts till gravvård och riddarhusdirektionen får också en del i enlighet med stiftelsens statuter. ■

Källor

Croneborg, Rutger och Fogelmarck, Stig:
»Gyllenbergska donationen«, *Arte et Marte*. Årgång 13, 1959.
Nordenvall, Per: »Maria Bocks skrin – en heraldisk pärla«, *Arte et Marte*. Nr 1.1999.
Nordenvall, Per: »Stiftelsen Gyllenbergska fonden«, *Arte et Marte*. Nr 2.1999.



Foto: Jens Reiterer.



Heidenstams Övralid

med utsikt över Vättern

*Text & foto: Åsa Christoffersson, text och Mia Karlsvärd, foto.
De är tillsammans författare till boken Ett hem att längta till –
Verner von Heidenstams Övralid, Votum (2025).*

I ÅR FYLLER nobelpristagaren Verner von Heidenstams Övralid 100 år. Han ritade själv hela huset och var mer än nöjd då han flyttade in tillsammans med Kate Bang i september 1925.

Det finns två omständigheter som skiljer ut Övralid från andra tjugiga konstnärshem i Sverige. För det första: Läget. Övralid byggdes på en andlöst vacker plats, liksom upphöjt och förnämt med Vättern långt under sig. Utsikten är makalös, solnedgångarna överjordiska. Bygget var mer än besvärligt i den oländiga terrängen utan riktig väg. För det andra: Författaren ritade själv hela härligheten, med stor

möda och långt in på nätterna satt han och räknade och skissade. Första byggmästaren vägrade bygga enligt Heidenstams mått och fick sparken. Den andra klarade av det och bygget höll både tidsplan och budget. Heidenstam ritade också möbler, trappräcke och dörröverstycken. Och sitt eget gravmonument, dödsfixerad som han var, som är placerat på Övralids vackraste plats.

VERNER VON HEIDENSTAM var en kosmopolit som vurmade för Orienten och länderna runt Medelhavet. Så här skrev han till sin kvinna Kate Bang 1925:



Ett hem! Det är det fästet,
vi rest med murar trygga
– vår egen värld – den enda
vi mitt i världen bygga.

Ur »Hemmet« (Dikter, 1895)

Du kommer att älska Övralid. Mer än någon annan plats på jorden. Om du tänker dig ett strängt gammalt biskopshus, som vandrat upp till en säter bland skogar och små stugor och där i en dröm om en italiensk villa avlat ett barn med en svensk herrgård, då får du ett enkelt rätlinjigt hus, ett trähus, men ett förnämt, som ser ut som ett slott både utan och innan. Det anspråkslösa och ändå oväntat stora huset står på Övralid. Och hederliga och bra människor bildar gårdsfolk.

Verner von Heidenstam och Kate Bang, våren 1925. Bygget fortskrider snabbt och i september samma år flyttar de in.



Foto: Övralidstiftelsen.

Han är efter många år som superkändis och debattör trött på livets strider, inte minst efter tidigare vännen Strindbergs giftpilar i den så kallade Strindbergsfejden. Efter tre uppbrutna äktenskap och ett evigt flackande mellan länder och bostäder vill han äntligen komma »hem«, slå sig till ro och njuta av naturen och livet med Kate.

Han är 66 år, hon är 33. Det kan ju vem som helst begripa att det var för tidigt för en ung, sportig och levnads-glad kvinna att dra sig tillbaka till en avlägsen höjd vid Vättern, om än med aldrig så vacker utsikt.

Men innan Kate dras mer och mer till livet – och sina barn – i Köpenhamn får de faktiskt drygt tio lyckliga år tillsammans på Övralid. Verner bor där alltid, Kate kommer i långa perioder, och även hennes barn Karen och Jörgen tillbringar skolloven där. De ordnar tonårspartyn på vinden, lever fritt i skogen och på sjön och kallar ömt Verner för »bedstefar«.

Verner och Kate är aldrig gifta, de friar till varandra i tur och ordning och vid olika tillfällen, men båda säger nej. Så när Verner dör 1940 utbryter stora striden runt Övralid. Först efter flera år lugnar det ner sig och den stiftelse som Verner stipulerat i sitt testamente kan ta över.

Övralid är i dag ett museum som ägs och förvaltas av Övralidsstiftelsen. Det är öppet med visningar hela somrarna. I Farfarstugan finns en trevlig servering och vid anläggningens entré är ett galleri inrett i garaget. Övralidsstiftelsen delar också ut ett av Sveriges största litterära priser på 300 000 kronor varje år på Verners födelsedag den 6 juli.

Jag längtar hem sen åtta långa år.
I själva sömnen har jag längtan känt.
Jag längtar hem. Jag längtar var jag går,
– men ej till människor! Jag längtar marken,
jag längtar stenarna där barn jag lekt.

Ur »Ensamhetens tankar« i *Valfart och vandringsår* (1888).



Foto: Per Myrehed, Östergötlands museum.

Verner von Heidenstam porträtterades av Johan Krouthén (1931) och kan ses i utställningen »Ljus i verklighetens skugga« på Östergötlands museum.

Verner von Heidenstam (1859–1940)

Verner von Heidenstam föddes på Olshammar vid Vättern år 1859. Som ung vistades han flera år i södra Europa, Egypten och Orienten. Han studerade även måleri i Paris innan han återvände till Sverige 1887. Han bodde därefter i Stockholm, på Naddö i Östergötland och sedan många år i Danmark innan han flyttade tillbaka till Vätterns strand, denna gång till Övralid där han avled 1940.

Verner gifte sig 1880 med friherrinnan Emelie Uggla och detta första äktenskap varade i 13 år. Han var därefter gift ytterligare två gånger, hade barn med en fjärde kvinna och träffade 1916 Kate Bang som han hade ett långt »samboförhållande« med, hon blev hans sista stora kärlek.

Verner von Heidenstam valdes in som ledamot av Svenska Akademien 1912 och tilldelades Nobelpriset i litteratur 1916. Han var en centralgestalt i den litterära strömning som uppstod under 1890-talet som gick under benämningen »nittitalet«. Denna litteratur var fylld av sensualism, skönhet och optimism, till skillnad från det tidigare decenniets mörka realism. Heidenstams nationalromantik hyllade svensk historia, kultur och natur. Andra författare som räknas till nittitalet var Gustaf Fröding, Selma Lagerlöf, Ellen Key och Albert Engström.

Bland Verner von Heidenstams verk kan nämnas: *Valfart och vandringsår* (1888), *Renässans* (1889), *Pepitas bröllop* (1890, tillsammans med Oscar Levertin), *Modern barbarism* (1894), *Dikter* (1895), *Karolinerna I–II* (1897–98), *Tankar och teckningar* (1899), *S:t Göran och draken* (1900), *Heliga Birgittas pilgrimsfärd* (1901), *Skogen susar* (1904), *Folke Filbyter* (1905), *Bjälboarvet* (1907), *Svenskarne och deras hövdingar I–II* (1908–09), *Dagar och händelser* (1909), *Stridsskrifter* (1912), *Vad vi vilja* (1914) och *Nya dikter* (1915) samt hans postuma memoar *När kastanjerna blommade* (1941).



Biblioteket är husets varma hjärta. Här satt Verner och Kate om kvällarna och lyssnade på radion eller läste. Verner var ingen bibliofil som samlade böcker för sakens skull – han var en estetik, och lade stor omsorg vid att placera böckerna vackert efter färg i bokhyllorna.



Verner och Kate hade ofta nattgäster, och prins Eugen var en av de mest frekventa. I det rosa rummet kunde prinsen sköta sin korrespondens och då och då njuta av den fantastiska utsikten över Vättern.



Förbindelsen mellan bottenvåningen och övervåningen har Verner själv utformat. Han ritade trappans spjälor noggrant och färgsatte dem i olika gråtoner. Ledstången ritade han så att den skulle passa hans egen tumme perfekt, när han lät handen glida längs räcket.

Adliga yrkesutövare

under fotografins föränderliga 1900-tal

Text: Niclas Östlind, professor i fotografi, Göteborgs universitet.

I EGENSKAP AV PROFESSOR i fotografi får jag ofta förfrågningar om att skriva eller föreläsa om svensk fotohistoria. En av de mer oväntade förfrågningarna är att skriva om svensk fotografi för *Arte et Marte* utifrån att fotografierna som lyfts fram är medlemmar av Riddarhuset. För att den udda avgränsningen inte enbart ska handla om ett antal individer med en gemensam och specifik bakgrund hjälper det att se frågan ur ett kultursociologiskt perspektiv. Även om det primärt kommer att handla om tiden från andra hälften av 1900-talet och framåt är det värt att nämna att fotografi historiskt sett är en djupt borgerlig företeelse och tidigt var kopplad till den entreprenörsdrivna och visuella masskulturen – från dioramor, visitkortsporträtt, familjealbum och fotoillustrerad press till dagens sociala medier och skärmar. Ett samtida och tydligt exempel på fotografins demokratiska och folkliga förankring är Johan Rheborgs och Henrik Schyfferts uppmärksammade teveserie *Alla är fotografer* (som fortfarande kan strömmas på SVT Play). Förutsättningen för programmet var utvecklingen av digitalkameror och smartphones, och att det med olika appar och filter har blivit möjligt för var och en att skapa tekniskt fullödiga fotografier – helt utan förkunskaper.

Ateljé Uggle grundades 1934 av Carl Albert Uggle (1906–1974).



I dag har amatören konkurrerat ut proffsfotografen på flera områden men långt innan dess hade fotografyrket en ambivalent status. Det saknades länge en högre utbildning inom området (Högskolan för fotografi vid Göteborgs universitet grundades först 1982) och som fotograf hade man ingen prestigefull tradition att luta sig mot. Samtidigt lockade fotografins koppling till det moderna samhället och särskilt under 1930-talet blev fotografi synonymt med det progressiva och framtidsinriktade. Om man tillhörde de högre samhällsskikten innebar det förstås en påtaglig risk för en ung person att kliva ned i hierarkin till ett så osäkert yrke som fotografens. Det fanns betydligt säkrare och mer ärofulla utkomster, som dessutom flera av familjens män antagligen redan hade axlat: ingenjör, läkare, militär eller advokat.

ETT INTRESSANT UNDANTAG är Karl Sandels som debuterade med idrottsfotografier i *Dagens Nyheter* 1924 och fick en karriär som reportagefotograf och senare som redaktör för tidskriften *Fotonyheterna*. I hans fall gick fotografyrket i arv och både hans far Knut Hjalmar Sandels och farfar Carl Sandels var fotografer. En som dock trotsade konventionerna var Carl Albert Uggle som 28 år gammal 1934 öppnade en egen fotostudio på Kungsgatan i Stockholm – Ateljé Uggle. Han drev den själv i tio år, men ateljéns mest legendariske föreståndare var fotografen Rolf Winqvist, som basade från mitten av fyrtioalet till en bit in på sextioalet. Bland hans assistenter som jobbade kortare eller längre tid på ateljén märks bland andra Hans Hammarskiöld, Hans Gedda och Erik Liljeroth, som alla med tiden kom att bli internationellt erkända fotografer.

Hammariskiöld ingick i slutet av fyrtioalet i gruppen Unga fotografer. Deras attityd och sätt att arbeta bröt med den äldre generationen och flera av medlemmarna kom att forma svensk fotografi under flera decennier framåt. De unga fotografierna hade både estetiska och personliga band till de konstruktivistiska målarna som slog igenom i Sverige åren efter andra världskrigets slut, och inte minst Hammariskiöld experimenterade med abstrakta fotografiska uttryck. Han var också en av grundarna av den inflytelserika bildbyrån Tio fotografer 1959. Då hade Hans Hammariskiöld



Karl Sandels – självporträtt med kameran Ica Minimum Palmos. Moderna museet.

redan haft stora framgångar som fotograf för brittiska *Vogue* och tidskriften *House and Garden* i London, där han bodde ett par år i början av femtiotalet. Uppdragen för svenska storföretag förde honom världen runt och han hade ett omfattande internationellt kontaktnät och kände personligen ledande fotografer, bland andra Irving Penn och Edward Steichen. Genremässigt rörde sig Hans Hammarskiöld obehindrat över en rad olika områden, även om porträtt alltid var en av hans starkaste sidor.

EN ANNAN FRAMSTÅENDE fotograf med adlig bakgrund och rötter i en modernistisk syn på fotografi var Lennart af Petersens, men till skillnad från Hans Hammarskiöld ägnade han sig åt ett både motivmässigt och geografiskt betydligt snävare område – omvandlingen av Stockholm under rekordåren. Han utbildade sig hos en fotograf i Köpenhamn och började redan i mitten på 1930-talet att fotografera för *Svenska turistföreningens årsbok*, som spelade en viktig roll för introduktionen av det modernistiska fotografiska bildspråket i Sverige. Det var dock i egenskap av mångårig fotograf på Stockholms stadsmuseum som Lennart af Petersens gjorde sitt stora avtryck. Med en utvecklad känsla för komposition dokumenterade

han rivningarna av Norrmalm. Tillsammans med författaren Per Wästberg gav han 1962 ut boken *Östermalm* som skildrar både husen och människorna i en annan stadsdel i förvandling. Bilderna och berättelserna påminner om de arkitektoniska och kulturella värden och världar som förvann i modernitetens våg av förstörelse och nyskapande – en rörelse som idéhistorikern Marshall Berman beskriver målade i boken *Allt som är fast förflyktigas* (1987).

Den nya fotografin behövde inte bara profilerade fotografer för att etableras utan också skribenter. En av de mest hängivna var Ulf Hård af Segerstad. Han var länge verksam som kritiker på *Svenska Dagbladet* och hade ett särskilt fokus på design, arkitektur och fotografi, vilket var ytterst ovanligt. I sin bok *Bildkomposition*, som publicerades 1952, använ-

...skänkte fotografin en status bortom det rent yrkesmässiga...

der han återkommande fotografier av bland andra Hans Hammarskiöld för att illustrera sina tankar om bilders uppbyggnad och inre struktur. Ulf Hård af Segerstads texter – i kombination med hans position och person – bidrog till att skänka fotografin en status bortom det rent yrkesmässiga.

UNDER 1960- OCH 70-TALEN hade idén om fotografi som konst inte något starkt fäste i Sverige, utan fotografen dominerades i stället av dokumentära och samhällstillvända ideal. Under denna era – präglad av en stark vänsterrörelse – finns det få exempel på fotografer representerade på Riddarhuset. Ett undantag är multikonstnären Carl Johan De Geer. Han var en nyckelperson i undergroundkulturen som växte fram kring den legendariska tidningen *Puss* i slutet av sextiotalet. Tillsammans med Jan Hannerz gjorde han 1970 bildromanen *Pengar eller livet*. Det är en absurdistisk, politisk, existentiell och sexuellt explicit berättelse om en kaotisk värld skildrad i serieform med sammanlagt 75 svartvita fotografier. Till både form och innehåll liknar boken inget annat som gjordes i Sverige vid den här tiden. Tio år senare gav Carl Johan De Geer ut fotoboken *Med kameran som tröst*. Den innehåller hundratals snapshots som han tagit av familj, vänner, arbete och fest och är en visuell dagbok som skildrar livet i den kreativa krets han verkade inom – en alternativkultur och ett samhälle som i dag känns väldigt långt borta.

Det hände mycket inom fotografen under 1980- och 90-talen. Den största förändringen var att fotografi blev en självklar del av den postmoderna samtidskonsten, men då ofta som en av flera uttrycksformer i konstnärernas hybridartade arbeten. Fotografierna med koppling till Riddarhuset var dock varken många eller framträdande. Ett av få men bra exempel – där det dessutom finns en stark förankring i den fotografiska historien – är Ewa Stackelberg. I hennes experimentella arbeten förenas ett intresse för fotografins material och processer med ett gestaltande av djupt personliga erfarenheter och upplevelser, bland annat av förlust och sorg. Bilderna är i många fall framställda utan kamera vilket skapar ett starkt och fängslande visuellt uttryck, både drömskt och konkret på samma gång. Ett annat exempel är konstnären Charlotte Gyllenhammar. Även om hon är mest känd för sina skulpturer och installationer har hon också, sedan slutet av nittiotalet, jobbat med serier av fotografier. De är

Charlotte Gyllenhammar, *Korsning*, 1995–2002. Moderna museet.



Foto: Charlotte Gyllenhammar. Moderna museet.



Foto: Prollan Allisten. Moderna museet.

Carl Johan De Geer var med och grundade underground-tidningen *Puss*. Den gavs ut 1968–1974. Moderna museet.

som regel i färg och i stora format och motiven är iscensättningar där frågor om minnen, identitet och genus har en framträdande plats. Både ämnesmässigt och estetiskt befinner sig hennes arbeten långt bort från de små och svartvita dokumentära eller konstnärliga bilder som formade fotografin fram till nittiotalet.

UNDER DE SENASTE två decennierna har etablerandet av den konstnärliga och praktikbaserade forskningen på landets universitet och högskolor spelat en stor roll för konstarnas utveckling. För fotografins del har denna forskning gjort det möjligt att på djupet undersöka bland annat förhållandet mellan analoga och digitala processer, samt fotografins olika sätt att publiceras, spridas och användas. Den akuta samhällsutmaning som den tilltagande faktaresistensen och talet om »fake news« innebär har väckt frågor om hur fotografins trovärdighet kan förstås och stärkas. Ett sätt att beskriva situationen i dag är att fotografen i hög grad formas av mötet mellan ny teknologi, samtidens problem och historiska perspektiv. ■

På Riddarhusets kulturkväll den 7 oktober håller Niclas Östlind ett föredrag om fotografierna Hans Hammar-skiöld och Lennart af Petersens.

INTE BARA VAPENPORSLIN



Stockholms Auktionsverks konstföremål bär ofta på månghundraåriga anor och en svindlande historia. Det är inte så konstigt. Som världens äldsta auktionshus vet vi att både värdesätta konstens bakgrund och förvalta vår egen 350-åriga historia. Oavsett om man vill få ett helt hem värderat eller letar efter en ny designmöbel har vi expertisen. Vi hjälper till med värdering, rådgivning och inspiration. Varmt välkommen!


Stockholms
Auktionsverk
est. 1674

STOCKHOLM
Nybrogatan 32

GÖTEBORG
Geijersgatan 14

STOCKHOLM
Magasin 5, Palermogatan 19

MALMÖ
Drottninggatan 36

STOCKHOLM
Järnvägsgatan 35, Sickla

HELSINGBORG
Garnisonsgatan 16

Telefon 010 459 03 00 | info@auktionsverket.com

»Det sa bara klick«

Mode-, reklam- och porträttfotografen Elisabeth Toll om sin stora kärlek

Text: Louise Ribbing.

I EN DRÖMVÄRLD skulle Elisabeth Toll bara göra bilder baserade på roliga idéer.

– Idén är viktigast för mig, det som inspirerar mig. Själva fotograferingen är ett resultat av idéer jag har haft, ljus jag har planerat och en miljö som jag förhoppningsvis har fått rekognoscera i förväg.

Hon konstaterar att hon absolut inte är någon dokumentärfotograf – hon tycker inte om att kastas in i ett sammanhang och fånga det, utan vill planera och förbereda så mycket som möjligt. Hon säger också att hon aldrig sett sig som konstnär, för hon har inget direkt budskap som hon vill förmedla.

Elisabeth Toll.

– Även om jag inte har något generellt budskap så är det ändå väldigt viktigt för mig att mina bilder säger någonting.

Nej, Elisabeth Toll är i första hand mode-, reklam- och porträttfotograf. Vägen dit gick via ett antal påbörjade men inte alltid avslutade akademiska studier och en fotoskola, men det var inte förrän vid hennes första modefotografering, då hon skulle assistera en fotograf, som det sa klick.

– Det var för Lantmännens herr-mode, en karl i flanellskjorta, så det var inte glamouröst på något sätt, det var miljö, ljuset, allt! Jag gick runt röd i ansiktet

hela dagen och kände att jag till varje pris ville vara en del av denna värld.

Förälskelsen som uppstod den dagen har stått sig, trots provningar.

– Min luttrade mamma sade »jaha, när ska du hoppa av det här då«, men jag visste att jag hade funnit min plats. Sedan dess har jag aldrig tvekat. Det har verkligen inte alltid varit roligt och lätt, men jag har aldrig ifrågasatt mitt grundbeslut.

TROTS PLANER PÅ att starta eget i Stockholm gick flyttlasset snart till Paris. Året var 1996 och hon hade fått ett erbjudande hon inte kunde tacka nej till – att assistera modefotografen Blaise Reuterswärd.

– Jag skulle bara vara där i sex månader men stannade i fem år, det var så roligt! Gräsligt i början, jag kunde varken språket eller staden, det enda som höll mig uppe var att alla hemma trodde att jag levde loppa i Paris.

Elisabeth fick ta mycket plats och skötte allt från bokföring, möten, castings, idéer, förberedelser – allt.

– Ska man bli kommersiell fotograf, då ska man assistera. Man står i kulisserna och ser vad man kommer få brottas med, utan att det är ens eget huvud som rullar om något blir fel.

EFTER FEM ÅR började Elisabeth med egen verksamhet, fortfarande i Paris. Hon reste och arbetade mycket, syntes i många sammanhang och fick 2012 den stora utmärkelsen Elle-priset i Stockholm, något som sedan upprepades 2018.

Numera reser hon till Paris för arbete men bor i Sverige och delar tiden mellan våningen i Stockholm och sitt lantställe.



Foto: Albin Händig.



Elisabeth Toll fotograferade kronprinsessparet framför Haga slott i samband med deras tioåriga bröllopsdag 2020.

All arbetstid som kan läggas på planering förlägger hon till landet, där trädgården är hennes buffert.

– I mitt arbete är det många delar som inte handlar om fotografi. Det är mycket kundkontakt, logistik, psykologi, och det som alltid fascinerat mig är krocken då modets värld – som ska vara så exklusiv – möter verkligheten, som när en modell ska springa på stranden i någon spektakulär utstyrsel och kommer ut stelbent och man frågar: – »Can you walk in these shoes?» – »No.»

En stor del av arbetstiden går även till att sitta vid datorn och retuschera bilder.

– Såvida det inte är stora reklamjobb så gör jag all retusch själv. Jag blev fotograf för hantverkets skull. Jag tyckte så mycket om att retuschera med pensel och skalpell, stå i mörkrummet och blanda kemi som professor Kalkyl. Numera sitter man i allmänhet framför en dator, men redigeringen är lika viktig! Ingen vill visa upp varenda por man har i ansiktet men man vill inte heller se ut som en marsipangris, utan så som man uppfattas för blotta ögat.

EN KÄLLA TILL inspiration är den surrealistiska konstnären Magritte och hon hoppas att hon med hjälp av AI kan närma sig hans konstnärskap.

– Jag är avundsjuk på honom, han hade allt i huvudet och kunde måla det utan att behöva besitta det fysiskt. Egentligen är jag ganska ointresserad av teknik, men AI ger helt nya verktyg till att förverkliga idéer.

Hur arbetar du för att få till den bästa bilden?

– När jag tar bilder vill jag berätta en historia. Det jag älskar mest med mode är att kläderna ger ett ramverk till en sådan. Likaså vill jag att ett porträtt inte bara ska vara en dokumentation rakt upp och ner, utan helst vill jag att det ska innehålla något mera, kanske en detalj som man upptäcker först när man tittar noga och som berättar något om den avbildade. Dessutom vill jag involvera personerna som ska fotograferas – jag tar några bilder, vi tittar på dem tillsammans och har något att utgå ifrån. Trovärdigheten är

viktig för mig! Modell, hår, smink, kläder, miljö – allt måste fungera ihop och om det gör det, kan bilden vara oväntad utan att någon kommer att ifrågasätta det.

Du har fått välja ut en bild som du tycker är representativ för dig. Berätta!

– Jag fick äran att fotografera Kronprinsessan och Prins Daniel i samband med deras tioåriga bröllopsdag. Det var viktigt för mig att porträttera dem i en miljö som var deras och i bakhuvudet hade jag tidigare kungaporträtt, med personerna i förgrunden och ett vidsträckt landskap i bakgrunden. Det ger både rumsligt och tidsmässigt djup i bilden och en bakgrund värdig personerna i ordets alla bemärkelser. Jag frågade kronprinsessparet om jag skulle ta bort gässen ur bild i retuschen eftersom just kanadagäss förknippas mera med nedskräpning än med poesi, varpå jag fick svaret »nej, de ska vara kvar – Kronprinsessan värnar om alla djur». ■

»Jag vill fånga ögonblicket«

Henrik Montgomery om sin drivkraft som pressfotograf

Text: Louise Ribbing.

HENRIK MONTGOMERY bevakar svenska nyheter över hela världen för TT Nyhetsbyrån. Fotointresset väcktes under ett studieår i Skottland på 1990-talet. Åtten Montgomery har sitt ursprung i Skottland, var det må hända det som visade vägen?

– Det kanske bidrog! Det var i alla fall något med miljön som gjorde att jag ville dokumentera det jag såg, berättar Henrik Montgomery.

Tillbaka i Stockholm gick han på Kulturamas fotolinje och hade siktet inställt på att bli studiofotograf. Ett extrajobb på nyhetsbildbyrån Pressens bild ändrade inriktningen och han utbildade sig inom journalistik istället, på JMK, Poppius och Konstfack.

– Jag fastnade för det här med att ta bilder av det som sker precis nu. Ett verkligt ögonblick som inte redigeras. Sedan dess har jag lagt allt annat åt sidan och bara sysslat med det.

Numera är han sedan många år anställd på TT Nyhetsbyrån och får

Henrik Montgomery.

däriigenom tillträde till annars svåråtkomliga platser, personer och miljöer.

– Det är en av anledningarna till att jag valt att inte bli min egen. Jag hade kanske periodvis tjänat mer pengar som egen men jag får intressantare uppdrag nu. Som kreatör är det mer givande att kunna koncentrera sig på det kreativa och inte allt runt omkring – ekonomi, kundkontakter, marknadsföring.

Han täcker mest politik men mycket annat också – sport, kultur, på Kungälv är han minst en gång i veckan. Har han någon särskild arbetsmetod för att nå fram till dessa ofta påpassade personer och hitta det exakta ögonblicket för den rätta bilden?

– Först måste jag ta mig till platsen och det kan vara många hinder att ta sig förbi. Sedan snabbt läsa av vad som sker. Då är det viktigt att vara påläst för att veta vad det är som ska förmedlas. Sedan handlar det om att vänta in rätt ögonblick, och då får man gå lite på intuition. Och ta bilden när det dyker upp! Det är

svårt att veta om det kommer ett bättre tillfälle så jag måste säkra upp med bilder, det är därför vi pressfotografer tar så många exponeringar.

Som nyhetsjournalist går Henrik Montgomery aldrig in och börjar arrangera sina bilder. Han ber aldrig motiven att flytta sig, han flyttar sig själv i stället.

Målet är att ta med läsaren till ögonblicket som han själv ser det.

– Det är pressetik för mig. Jag ska inte se till att ögonblicket händer, jag ska vara beredd när det händer. I mitt fotograferande försöker jag kombinera pressetiken med konstnärlig estetik. Det gör jag med hjälp av former, symboler, komposition. Där är så klart ljuset väldigt viktigt. Men jag försöker också fånga något väsentligt i nyhetshändelsen som man kan knyta an till och som är svårt att beskriva i ord – ett uttryck, en rörelse, en min, en känsla.

I sin yrkesroll befinner han sig ibland i känsliga situationer som kan vara fyllda med mänsklig tragik. Hur möter han det?

– Genom att vara medmänniska. Det kan låta klyschigt men så är det. Jag brukar ha en minnesregel, om jag tycker att det blir svårt, att de som fotograferas ska kunna se bilderna efteråt och kanske inte tycka om dem, men ändå förstå.

Han möter även en del aggressiva personer som verkligen inte vill ha med journalister att göra.

– Ofta räcker det att gå fram och prata med personen, men om situationen känns hotfull lämna platsen och ta bilden från ett annat håll. Är det en maktbävare så kan jag inte ta hänsyn till det. Om de tycker att det är lite jobbigt att jag är där, då tar jag det mest som ett erkännande i min roll som journalist.

Hur är det med säkerheten?

– Vi har genomarbetade rutiner på TT och går olika säkerhetskurser. Senast det kändes hotfullt var vid en koranbränning i Rinkeby. Då var det jag och en



Foto: Henrik Montgomery.



Henrik Montgomerys fotografi vid klimattoppmötet i Köpenhamn 2009 blev vald till Årets bild.

reporter som arbetade ihop och vi fick tänka på flyktvägar och ha skyddsvästar på oss.

EN INSPIRATIONSKÄLLA är krigs- och katastroffotografen James Natchway.

– Han tar bilder på många hemskheter men alltid med respekt och så har han en estetisk känsla i sina bilder. Jag tycker att hans bildspråk är väldigt tilltalande.

En annan är Pete Souza som följde Barack Obama under hans presidentperiod och sedan gav ut boken *Obama: An Intimate Portrait. The Historic Presidency in Photographs* (2017).

– Jag gillar hur han lyckades fånga vardagslivet för en politiker på ett väldigt mänskligt och värdigt sätt.

Under 2009 följde Henrik Montgomery dåvarande statsminister Fredrik Reinfeldt under ett hektiskt och händelserikt år. Resultatet blev boken *Stats-*

ministern (2011). Henrik fick tillgång till maktens innersta krets och följa både världspolitiska händelser och den slit-samma vardagen bortom presskonferenser, mingel och middagar.

– Det var en spännande tid, Sverige var ordförandeland i EU och därmed en del av världspolitiken. Att vara så nära maktens centrum gav mig en känsla av att befinna mig mitt i historien. Med kameran försökte jag fånga de mellanmänskliga skeendena som förhoppningsvis sa något om sammanhanget och besluten. Jag skulle gärna göra något liknande igen.

VID KLIMATTOPPMÖTET i Köpenhamn 2009 var Henrik Montgomery dåvarande statsminister Fredrik Reinfeldts skugga. I ett för övriga journalister otillgängligt mötesrum samlades EU:s toppledare för ett krismöte.

– Angela Merkel ville inte ha någon

fotograf i rummet så jag fick vänta i korridoren med alla säkerhetsvakter. Jag hängde kvar länge. Så dök Barack Obama upp och då kändes det verkligen som om något var på gång. Slutligen fick jag tre minuter i rummet. Det var precis när Obama hade meddelat att USA hade ingått ett avtal med BASIC-länderna, vilket innebar ett stort nederlag för EU-ledarna. Man ser det tydligt i deras kroppsspråk.

Bilden blev vald till Årets bild, den finaste utmärkelsen inom svensk nyhetsjournalistik, och skildrar på ett representativt sätt Henrik Montgomerys tillgång till maktens rum och förmåga att hitta det lilla i det stora. Den dyker ständigt upp i samband med olika klimattmöten, presentationer, i forskarrapporter och liknande.

– Det är roligt att den har börjat leva sitt eget liv. Jag vill ju att människor ska komma ihåg mina bilder så på det viset är det bra. ■

Fler och mer om fotografer från förr

Föregångaren

LARS JESPER BENZELSTIERNA (1808–1880) anses vara Sveriges första yrkesfotograf. Han tillbringade många år utomlands, bland annat var han förste svensk att ta värvning i franska främlingslegionen. Han utbildade sig till grafiker i Paris och lärde där känna den svenske ministern, Gustaf Löwenhielm. Löwenhielm ordnade en fotografiutrustning till Benzelstierna, som redan 1840 gav ut ett planschverk över Stockholm med omgivningar. Våren 1841 fick han förevisa Daguerreotypen, som Benzelstierna använde sig av, för kronprins Oscar med familj. I sina anteckningar, som 2024 gavs ut i boken Lars Jesper Benzelstierna: *Min händelserika lefnad. Nedtecknad av Anita Svensson*, skriver Benzelstierna:

Bland märkvärdigheter var jag den förste som i Stockholm visade Experimenten å Museum med Daguerreotypen. H. K. högst Kronprinsen önskade gerna ett experiment (...). Jag motog Kronprinsen med K. P. Sessan och Prinsarne och började proceduren beskrifvande förän

Gustav Adolfs torg 1840. Daguerreotyp av Lars Jesper Benzelstierna. Stockholms stadsmuseum.



början till slut. De kong. visade verkligt deltagande för den nya uppfinningen, Ja! den artighet visade Hm. K. H. att sätta sig sjelf vid Camera Obscuran med tillsägelse att gossarne får inte röra instrumentet men lyckades och sedan jag lagt det under glas infattat i porfeuille presenterade jag den lyckade vuen. H. K. H. önskade den under glas monterad och Hn. K. H. Josephine hade godheten beställa en annan som jag tog med en bit af Operan och en bit af Östra delen af Slottet i förgrunden och Djurgården i Lointaine hvilka bägge jag följande dagen presenterade på Slottet. Då jag lemnade den blef jag rik. betalt och H. K. H. förklarade att det var aktningsvärdt af en Off:er utan lön och fattig att söka draga sig fram. Otaliga äfventyr hade jag med mitt instrument, med ångbåten gick jag och tog utaf Gripsholms Slott som lyckades förträffligt och blef denna tafla skickad till Daguerre Argagot hvars uppfinning redan hunnit till Skandinavien.

Senare genomförde han en fototurné – porträttbilden blev snabbt en efterfrågad trend – men redan 1845 gav han upp fotograferandet och ägnade resten av sitt liv åt litografier och framställning av vaxreliefer. Lars Jesper Benzelstierna blev huvudman 1875 efter sin brorson. När han dog 1880 i Kristianstad slöt han (troligen) sin ätt på svärdssidan.

Kvinnlig pionjär

CAROLINE VON KNORRING (1841–1925) var en av de allra första kvinnliga fotograferna. Hon drev en egen fotoateljé på Regeringsgatan i Stockholm 1864–1871

Text: Louise Ribbing.

men gav upp verksamheten efter giftermålet med den förmögne riksdagsmannen Ehrenfried Roth. Efter flytt till Sunnansjö herrgård i Dalarna bytte hon uppdragsdrivna porträtt- och stereoskopfotografier mot landskaps- och miljöbilder som hon fotade för nöjes skull.



Foto: Minerva, Riddarhuset.

Caroline von Knorring (1841–1925).

Konstnärsfotografen

DIDRIK VON ESSEN (1856–1922) gick som 16-åring i lära hos konstnären E. G. Wik i Umeå innan han började på Akademien för de fria konsterna i Stockholm. Förhållandena var knappa, han bodde på Akademiens vind och var tvungen att sluta på skolan 1878. Knappt tio år senare flyttade Didrik till Linköping för att försörja sig som konstnär och det var där han fick sin första kamera. Med tiden kom han att bli en framstående fotograf. Hans fotosamling finns bevarad på Östergötlands länsmuseum.

På Riddarhusets kulturkväll den 30 september håller författaren Anita Svensson och fotohistorikern Eva Dahlman föredrag om Benzelstierna och von Knorring.



Ett av Didrik von Essens östgötamotiv, foto av Tannefors slussar med Linköping i bakgrunden. Östergötlands museum.

von Düben x 3

CESAR VON DÜBEN (1819–1888) lämnade Sverige som 24-åring för att resa ut i världen – först i Europa, därefter till Amerika och i Asien. Han dokumenterade sina resor genom foton, dagboksanteckningar och reseberättelser. Efter 15 år i utlandet flyttade han hem och 1860 gifte han sig med Augusta Lilliestråle. År 1871 publicerades hans äventyr i *Resor uti Guyana, Mexiko, Kalifornien, Kina och Ostindien, företagna åren 1843–1858*.

LOTTEN VON DÜBEN (1828–1915), född von Bahr, åkte till Lappland vid två tillfällen för att fotografera medan maken Gustaf samlade material till det klassiska verket *Om Lappland och lapparne, företrädesvis de svenske* (1873).

Lotten von Dübens fotografi av Olof Gruvvisare, same från Sirkas 1868. Nordiska museet.



Verket illustrerades med träsnitt och litografier av Lottens bilder.

WILHELM VON DÜBEN (1816–1897) ansvarade för södra Sveriges litografiska anstalt och var även verksam som fotograf i Landskrona. I databasen Digitalt museum är flera av hans porträttfoton publicerade.

Fyra generationer Sandels

CARL SANDELS (1845–1919) utbildade sig till fotograf på 1870-talet och gick också som lärling innan han startade och framgångsrikt drev egna ateljéer på flera olika orter.

Sonen **KNUT HJALMAR SANDELS** (1881–1952) var verksam som fotograf med studio i Älvsjö 1919–1937.

Sonen **KARL SANDELS** (1906–1986), alltså Carl Sandels sonson, började fotografera i tonåren och arbetade flera år som pressfotograf. Han kom under sin livstid att göra stora avtryck inom svensk fotografi och var tidigt ute med en helt ny fotografisk stil där han använde sig av geometriska former, framför allt den diagonala linjen, i sina foton. Under åren 1934–1948 drev han bildbyrån Sandels Illustrationsbyrå. Han deltog i grundandet av Pressfotografernas klubb 1930, verkade som ombudsman och vd för Svenska Fotografers Förbund (1942–1960) och var

generalsekreterare i Nordiska fotografförbundet. 1960 startade han månadstidskriften *Fotonyheterna* som han var redaktör för från 1960 till början av 1970-talet. 1974 tilldelades han hederstecknet Prisma av riksförbundet Svensk fotografi.

Karls son **BJÖRN SANDELS** (1935–2008) var främst författare och reklamman, men även fotograf. Han tog över efter fadern som utgivare av tidskriften *Fotonyheterna* (1975–1990) och var även utgivare av *The Scandinavian Journal of Photography and Film*.

Stockholmskildrare

AXEL SWINHUFVUD I WESTERGÖTLAND (1888–1978) verkade som fotograf med egen ateljé i Stockholm från 1910, efter att ha gått i lära hos hovfotograf Lars Larsson. Axel Swinhufvud ingick 1911 ett samarbete med Stockholms brandkår att fotografera bränder och brandkårsutryckningar, vilket han gjorde fram till 1936. Han var även pressfotograf och testamenterade hela sin samling om cirka 20 000 negativ till Stockholms stadsmuseum (Axel Swinhufvuds samling). Axel, som skrev sig själv Swinhufvud, blev huvudman 1899 efter fadern och i stamtavlorna noteras 1968 att han deltagit i alla adelsmöten under 60 år. Många av hans bilder finns publicerade på Stockholmskällan och Digitala stadsmuseet.

Axel Swinhufvud ingick 1911 ett samarbete med Stockholms brandförsvar som han fotograferade 1911–1936. Här visas brandkårens första motorspruta upp på Södra Blaiseholmskajen den 30 juli 1918. Stockholms stadsarkiv.





LENNART AF PETERSENS (1913–2004) började sin karriär i Skåne men har framför allt blivit känd som Stockholmskildrare i och med sitt uppdrag för Stockholms stadsmuseum att dokumentera huvudstaden i bilder. År 2003 instiftade Stockholms stad Lennart af Petersens pris, ett fotopris om 100 000 kronor som delas ut vartannat år. På Stockholmskällan finns tusentals av Lennart af Petersens bilder som skildrar ett Stockholm från en svunnen tid, en huvudstad i förändring.

Claës Lewenhaupts stipendiefond

CLAËS LEWENHAUPT (1929–1990) utbildade sig i Wien och arbetade ett antal år på Ählén & Åkerlund. Mellan 1965 och 1985 tillhörde Claës Sveriges främsta modetografer med internationellt banbrytande arbeten för bland annat Katja of Sweden. Han rörde sig bekymmerslöst mellan olika genrer – mode, kungaporträtt, trädgårdar, arkitektur, reklam och mat, ibland i olika konstellationer, som i kokboken *Bländare 8 och en nypa salt* (1991) där recept, reseskildringar och vackra bilder bildar en livsnjutande helhet. Efter Claës Lewenhaupts bortgång i cancer 1990 bildade familjen en stipendiefond för unga fotografer i hans namn. Stiftelsen har sitt säte i Landskrona och på Landskrona museum finns den största delen av hans bildarkiv.

Hyllad hundraåring

HANS HAMMARSKIÖLD (1925–2012) skulle ha fyllt 100 år i år och hyllas bland annat med en minnesutställning på Fotografiska och en utställning på Gripsholms slott.

Som en av medlemmarna i fotografkollektivet Tio fotografer som bildades 1958 bidrog han till en ny stil inom svenskt fotografi. Han började fotografera redan i gymnasiet, slog igenom som modetograf under tidigt 1950-tal då han arbetade i London och tog bilder i stads-

Slingerbultsleden och Munkbron norrut med Riddarhuset i fonden. Fotograferat någon gång mellan 1940 och 1955 av Lennart af Petersens som blev en flitig Stockholmskildrare. Stockholms stadsmuseum.



Bröllopsfoto av Hans Hammarskiöld och hustrun Caroline, född Hebbe – omgivna av attribut som visar paret intresseområden: fotografi och konst. Nordiska museet.

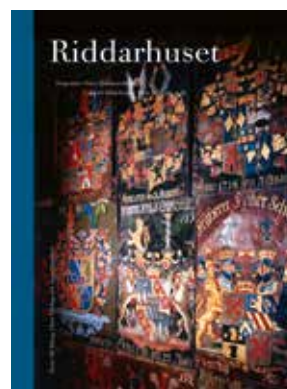
miljön på fritiden. Han blev flitigt anlitad som porträttfotograf, ett porträtt av poeten Carl Sandburg blev frimärke i USA. Många av hans mästerliga porträtt är donerade till Statens porträttsamling. I en intervju i *Arte et Marte* (1.2009) säger han: – Fotograferandet är ett sätt att leva, mer än ett yrke. Jag ser bilder hela tiden, men det stressar mig inte alls att jag inte alltid har kameran med mig. Mina bästa bilder har jag inte tagit – inte ännu, kanske aldrig. Jag har dem i mitt minne.

Många böcker har illustrerats med vackra bilder av Hans Hammarskiöld, för Riddarhusets räkning boken *Riddarhuset* (1997, med uppdaterad utgåva 2017) som kan inhandlas i Riddarhusets webbutik.

CAROLINE HEBBE-PALMSTIERNA (1930–2018) född Hebbe 1930, senare Caroline Hebbe-Palmstierna. Caroline var gift med Hans Hammarskiöld

1951–1989, och var liksom sin make också fotograf. Paret reste tillsammans till USA där Caroline handplockades av den berömda Edward Steichen som kurerade den uppmärksammade och världsturnerande utställningen *The Family of Man* (1955), och hon fick äran att ta hans porträtt till katalogen. ■

Boken Riddarhuset.



Gripen

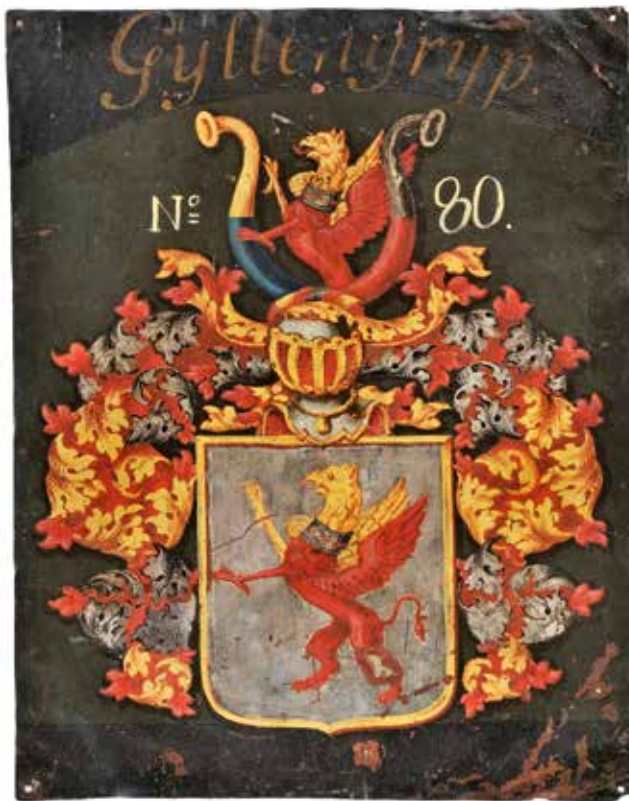
i våra vapensköldar



Text: Märta Holkers, fil.mag., konsthistoriker, kulturjournalist och författare. Foto: Gabriel Hildebrand.

DE FLESTA FÖRKNIPPAR fabeldjuret gripen med den heraldiska gripen som kom till under medeltiden, men detta väsen har en långt äldre historia än så. Vår föreställning om denna lejonfågel har sitt ursprung i en liten dinosaurie – protoceratops – som en gång levde i trakten mellan Kina och Mongoliet. Där lär forntida människor ha hittat petrifierade skelett av dinosaurien protoceratops och dess petrifierade ägg i reden på marken. De, som fann sådana lämningar, måste ha undrat vad det var för märklig varelse som gick på fyra ben och hade svans, krokig näbb och lade sina ägg på marken. Ur dessa fynd föddes föreställningen om ett flygande rovdjur med örn huvud och lejon kropp. Berättelsen om denna underliga lejonfågel har sedan förts vidare som muntlig tradition utmed karavanvägarna från Asien till Främre Orienten och därifrån vidare till Västerlandet.

Vapenplåt för adliga ätten Gyllengrip nr 80.



I tusentals år har gripen avbildats som en livs levande varelse på fyra ben, men under medeltiden skedde en förändring. Gripen framställdes då i upprätt position – stående på två ben – för att bättre synas på högsmala vapensköldar. Detta var en tid då riddare roade sig med tornerspel och då gällde det att snabbt kunna urskilja vem som var vem. De krigiska idealen förklarar varför vapensköldarna ofta innehåller stridsvapen och aggressiva varelser såsom lejon, örnar och gripar.

DEN HERALDISKA GRIPEN symboliserar styrka, snabbhet och vaksamhet. Gripen avbildas oftast upprest i profil och kan beskrivas som ett fantasidjur vars övre del är en örns och nedre del ett lejons. Den har dessutom öron, till skillnad från livs levande örnar.

Vapenplåt för grevliga ätten von Fersen nr 56.



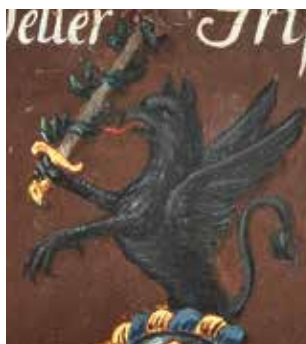
Gripen blev ett uppskattat motiv såväl i vapensköldar som i landskapsvapen. Den mest kände bäraren av ett grip-vapen är den förmögne drotsen och riksrådet Bo Jonsson (1330–1386), som under sin livstid var landets rikaste och mäktigaste man, näst kungen. Hans släkt förde ett vapen som var smyckat med huvudet av en grip. På 1370-talet uppförde han en strategiskt placerad borg – Gripsholm – i Mälaren, som han uppkallade efter gripen i vapenskölden.

PÅ 1500- OCH 1600-TALEN blev det allt vanligare med gripar på svenska vapensköldar. De adliga ätterna Gripenberg, Gripenköld, Gripenstedt och Gripenwaldt har alla en upprest grip i sitt vapen, men detta fabeldjur förekommer även på andra adelsfamiljers vapensköldar. Gripar uppträder även som sköldhållare, vilket innebär att de står som stöd på ömse sidor om en sköld. Den grevliga ätten von Fersens vapen har röda gripar både som sköldhållare och som motiv i skölden. Röda gripar brukar syfta på Pommerens vapen och ätten von Fersen härstammar just därifrån.

Numera finns ett tjugotal adliga och friherrliga ätter vars namn börjar eller slutar på grip. Dessa ätter har självklart en grip i sitt vapen. I dagens Sverige lever också cirka 1 400 icke-adliga personer med efternamnet Grip. Många fick detta som soldatnamn på 1800-talet. ■

Läs mer i Märta Holkers bok *Gripen i myt och verklighet*, Bokförlaget Arena (2025).

Vapenplåt för friherrliga ätten Gripenstedt nr 402.



Gripar i Riddarhussalens vapenplåtar.

Överst från vänster: detalj ur vapensköld för adliga ätten Gripenbjelke nr 1993, adlad 1767. Till höger: detalj ur vapenplåt för adliga ätten Gripenstråle nr 2005, adlad 1772.

Nederst från vänster: detalj ur vapensköld för adliga ätten Gripenköld nr 815, adlad 1665. Till höger: detalj ur vapenplåt för adliga ätten Gripenberg nr 931, adlad 1678.

Gripande namn

Ätter som börjar på Grip-

Grip A 2310

Gripenberg A 931

Gripenbjelke A 1993

Gripenborg A 1451

Gripendahl A 1029

Gripenflycht A 915

Gripenhielm F 56

Gripenklo A 727

Gripenklo A 1119

Gripenmarck A 920

Gripenschütz A 1613

Gripenköld A 815

Gripensperr A 637

Gripenstedt F 402

Gripenstedt A 1226

Gripenstierna F 244

Gripenstierna A 820

Gripenstråle A 2005

Gripensvärd A 2183

Gripenwaldt A 875

Ätter som slutar på -grip

Anckargrip A 947

Gyllengrip A 80

Lillengrip A 1212

Rosengrip A 1615

Svenska ätter som inleds med Greiff-, det tyska ordet för grip

von Greiff A 1547

von Greiffencrantz A 767

Greiffenheim A 1395

Greiffenschütz A 117

Svensk couture

UNDER COUTURENS glansdagar fanns det ett tiotal riktigt exklusiva beställningsateljéer i Stockholm. Bland dem välkända namn som Augusta Lundin, NK:s Franska och Märthaskolan. Men även ett antal i dag mer eller mindre bortglömdaateljéer som Fr. V. Tunborg & Co, Kramer & Jahnke, Engelska Skrädderi Etablissementet och Edman & Andersson samt Lejamagasinet, Sidenhusets och MEA:s franska avdelningar.

Guldkantade prestigenamn från en svunnen epok som en gång i tiden hade samma lyskraft som Pariskreatörerna Coco Chanel, Cristobál Balenciaga och Christian Dior.

Under arbetet med den uppmärksammade boken och utställningen Nordens Paris, NK:s Franska damskrädderi 1902–1966 insåg författaren och curatören Susanna Strömquist att det finns mycket lite skrivet om dessa en gång tongivande beställningsateljéer. Men nu har det blivit dags att dokumentera deras historia! Susanna Strömquist har påbörjat arbetet med en bok som tar ett helhetsgrepp om couturens storhetstid i Sverige från 1860 till 1960.

Kan du tänka dig att vara med och bidra? Alla ledtrådar efterlyses, stora som små, som kan bidra till kunskapen om de ovan nämndaateljéerna och deras kunder: plagg, föremål, fotografier, dokument, kvitton, inbjudningskort, minnen och berättelser.

Har du något kvar i gömmorna, eller känner du kanske någon som har det? Hör i så fall gärna av dig till författaren per e-post: susanna@lostinfashion.se

Susanna Strömquist är författare, curator och modekritiker



Foto: Helena Bornevier.



Foto: Sten Didrik Bellander. Nordiska museets arkiv.

Ovan: Aftonklänning av Jacques Fath inköpt av MEA:s franska avdelning som modellplagg. I dag finns den bevarad i The Lewenhaupt Fashion Collection på Röhsska museet. Samma klänning fotograferad för MEA 1950.

Till vänster: Etiketten i en couture-kreation är inte alltid helt lätt att hitta, den sitter ofta dold i midjebandet eller i en sidsöm. Efterlysningen gäller plagg med etikett från de svenskaateljéerna eller med originaletikett från Paris.

HALDA WATCH Co

Halda – En svensk klocktillverkare i tiden

Halda är inte vilket klockmärke som helst - det är en symbol för svensk ingenjörskonst och hantverk med rötter i vår industrihistoria. Märket grundades 1887 i Svängsta av urmakaren Henning Hammarlund och blev därmed norra Europas första klockfabrik. Det var här de första Halda-fickuren tog form – tidlösa mästerverk som bars av kung Oscar II och andra framstående personer i samhällets toppskikt. Inom adeln blev det en tradition att gravera familjens vapen på klockans bakboett – ett sätt att förena personligt arv med exklusivt hantverk.



Från Halda härstammar även välkända svenska företag som ABU Garcia, kända för sina exklusiva fiskerullar, och Haldex, leverantör av drivsystem till bilar för bland annat Porsche, Bugatti och Lamborghini.



Från kunglig tradition till rymdteknologi

Genom historien har Halda fortsatt att fascinera. I dag kombinerar armbandsuren modern teknologi med klassisk design. Klockorna har burits av NASA/ESA astronauter, Formel 1-förare och andra pionjärer – bland annat Christer Fuglesang under sitt uppdrag på Internationella rymdstationen (ISS).

Halda har belönats med flera internationella designpriser som Red Dot Design Award och European Watch of the Year, och fortsätter att bära sitt arv med stolthet – som ett av få riktigt exklusiva svenska varumärken med global räckvidd.

Återupplivad tradition – endast för Riddarhusets medlemmar

I takt med ett ökat intresse för personligt präglade klockor, överväger Halda nu att återuppta den traditionen. Vi vill därför undersöka intresset för en specialutgåva framtagen exklusivt för Riddarhusets medlemmar – en unik modell med möjlighet att gravera det personliga adelsvapnet på boettens baksida.

Intresseanmälan

Låter detta intressant och du vill veta mer kontakta klockingenjören **Mikael Sandström** på sandstrom@haldasweden.com.

Ni är även varmt välkomna att besöka vår butik **Watches of Scandinavia** vid **Mynttorget/Västerlånggatan 2** i Stockholm för mer information.

HALDA WATCH Co | P.O. BOX 539 | SE-146 33 TULLINGE | SWEDEN
+46 8 778 84 78 | info@haldasweden.com

[WWW.HALDAWATCHES.COM](http://www.haldawatches.com)

Historien om Kvickelbergska silvret

och silverdosorna från Stora Sundby slott

MINA MORFÖRÄLDRAR var Gustaf-Adolf och Anna-Nora Klingspor på Stora Sundby. Under ett februarilov – jag tror att det var 1956 – läste vår mormor historien om det Kvickelbergska silvret för oss.

En Lukas van Quickelberghe lämnade Flandern på 1500-talet för att undgå inkquisitionen. Han etablerade sig i Stockholm som bland annat juvelerare, adlades sedermera och antog namnet von Kvickelberg. Lukas dotter Majken arbetade en tid som ansvarig för hovets linneförråd. Kan hon där ha lärt känna den Johan Klingspor som kom med Katarina Jagellonika från Polen som Johan III:s brud? Kan Johan Klingspor ha köpt silver av von Kvickelberg och fått i sig en historia om hur den hamnat i dennes ägo? Eller har historien tillkommit senare?

I mormors berättelse börjar historien under det trettioåriga kriget med en von Kvickelberg inblandad, en man som började som enkel svensk officer och slutade som general. Den personen känner

historien mig veterligen inte till. Majken gifte sig med en holländare som tog sig det adliga namnet. Sönerna i nedstigande led hamnade som tjänstemän i den svenska marinen. Inte förrän på 1700-talet dyker det upp en Johan von Kvickelberg, en militär som förs bort i fångenskap efter slaget vid Poltava. Kan han där i fältlägret ha gjort bekantskap med en Klingspor som han delade silverskatten med och en historia om ett spöke som belönat svensken med densamma? Skatten var kanske ett krigsbyte som fick täckmantel av en spökhistoria. Enligt den historien skulle von Kvickelberg ha tagit in på ett övergivet slott för natten och där väckts av ett kvinnligt spöke som ber honom ordna en hederlig begravning för henne och hennes far. De hade bragts om livet av en fältskär som förtjänar att grävas ner i galgbacken. Som tack får han en silverskatt. Johan försvinner i Sibirien och släkten dör ut i Sverige i början av 1700-talet. Ätten van Quickelberghe med

samma familjevapen med tre björnar fortfarande i Belgien.

Louise Klingspor, f. Silfverschiöld, berättar historien om silvret i en bok tillägnad hennes tre söner. Kvickelberg med silvret lär ha bott på Gåsevadsholm i Halland. Hans kvarlåtenskap ska ha delats mellan familjerna von Saltza, Kruuse och von Essen. Godset tillföll senare Silfverschiöld, vilket kan förklara varför några av pjäserna hamnade hos familjen Klingspor.

Jag har hållit de två silverdosorna från morfars byrå i händerna. De skulle vara smidda av detta silver. Historien som mormor läste upp var skrivet på ett tunt brevpapper med texten skrivet på två led-der som om författaren hade haft ont om skrivpapper. Var hamnade det? Vem har silverdosorna i dag? Vet någon annan något ytterligare om von Kvickelberg och »hans« silver? Kontakta mig gärna på: per.tamm@wanadoo.fr.

Per Tamm

Jubileumsprodukter

Säljes till förmån för Palatsfonden

I år är det 350 år sedan David Klöcker Ehrenstrahl färdigställde sitt mästerverk, Riddarhussalens plafondmålning *Dygdernas rådslag* (1669–1675).

En sidensjal med detalj ur plafondmålningen finns till försäljning i Riddarhusets webbutik. Den är en av de fina jubileumsprodukter som Riddarhuset har tagit fram och där allt överskott går till Palatsfonden. Välkommen att handla!

riddarhuset.se/butik



Foto: Göran Möner.

Meddelanden

från Riddarhuset

Verksamhet

Adelsmötet 2025 avslutades den 8 juni och riddarhusdirektionens föreslagna budget för kommande mandatperiod, inklusive projekt, har godkänts till fullo. Ur mitt perspektiv som riddarhussekreterare avlöpte mötet smidigt, mycket tack vare det gedigna förarbete som utförts av riddarhuskansliets duktiga personal i allmänhet och av riddarhuskanslist Karin Lilliehöök Kihl i synnerhet. Tack!

Riddarhusets medalj i 12:e storleken tilldelades på adelsmötet direktionens ordförande Patrik Tigerschiöld och i 8:e storleken till Christian Pfeiff som efter tolv år i riddarhusdirektionen valde att inte ställa upp för omval. Jag riktar ett personligt tack till Christian för ett utomordentligt gott samarbete under dessa år.

Under sommaren har renoveringen av Sällskapsvåningen påbörjats. Salongerna får ny el och belysning, snickerier och väggar målas i nya kulörer. Ambitionen är även att tapetsera om samtliga möbler och att nya gardinupphängningar kommer på plats. Den första salongen beräknas vara klar i augusti och resterande salonger färdigställs successivt under hösten. Även ett teknisk komplicerat byte av ett större fläktaggregat, som försörjer bland annat restaurangköket, genomförs under de sommarveckor som köket har stängt. Tidspressen är stor, då fläkten måste vara utbytt när köket återupptar verksamheten i början på augusti. Under sommarmånaderna målas och renoveras fönstren på Riddarhusets norra sida. I parken förbättras säkerheten med nya övervakningskameror som filmar mot Riddarhusets fasad.

Palatsfonden lever vidare och direktionen har fått i uppdrag av adelsmötet att permanenta den. Det går utmärkt att fortsätta donera medel till palatset med bidrag till Palatsfonden genom insättning på bankgiro 5933-7972 eller genom att swisha 123 269 14 34. Ange namn och adress för att erhålla riddarhusdirektionens varma tack.

Det gedigna arbetet med att redigera Riddarhusets stamtavlor är nu genomfört. Adelsmötet har bifallit direktionens förslag att publicera materialet digitalt och kostnadsfritt under jubileumsåret 2026.

Tyvärr måste vi konstatera att postgången i Sverige inte är vad den en gång varit. Portot är en ökande del av

Riddarhusets löpande utgifter och tillförlitligheten är inte optimal. För att effektivisera kommunikationen med er ättemedlemmar har vi därför skapat en inloggningsbar »Mina sidor« på en digital plattform som nås via riddarhuset.se. Ambitionen är att vi ska kunna kommunicera snabbt och säkert med er. Vi hoppas att alla ättemedlemmar väljer att logga in för att kunna få inbjudningar och annan viktig information från Riddarhuset.

I höst genomför vi den traditionsenliga medlemsträffen för de ättemedlemmar som under året blir myndiga, det så kallade 18-årsminglet. Personliga inbjudningar skickas ut till denna alltid mycket trevliga träff.

Gå gärna in på Riddarhusets hemsida där det finns mycket att se: digitala utställningar, korta filmer om Riddarhusets interiör, en hel del historiska artiklar med mera. Det är också vägen in till vår databas Minerva, som vi ständigt uppdaterar med nytt material, såsom sköldebrev, fotografier och vapenbilder. ■

Erik Drakenberg, riddarhussekreterare

Ny medarbetare

Johan Grönberg tillträdde tjänsten som riddarhusfiskal/stipendie- och understödshandläggare 1 september 2024. Han efterträder Christina Neuman som går i pension. Johan är professionell släktforskare och har arbetat som genealog i Riddarhusets stamtavleprojekt. Han är utbildad journalist och har tidigare arbetat som reporter och kommunikatör. ■

Johan Grönberg är ny på kansliet.



Foto: Jens Reiterer.

Internationellt

Höstens CILANE-möte arrangeras i Budapest av den ungerska adelsföreningen Association of Hungarian Historical Families. Hösten 2026, under jubileumsåret, är det vi på Sveriges Riddarhus som står värd för detta europeiska samarbete. ■

Erik Drakenberg, riddarhussekreterare

Samarbete med Göteborgs stadsmuseum

Riddarhusgenealog Göran Mörner har inventerat och digitaliserat de femton sköldebrev som ingår i Göteborgs stadsmuseums samlingar. Ett mycket givande samarbete som också resulterat i att högupplösta bilder och data från samlingen kan publiceras i Riddarhusets kunskapsdatabas Minerva. ■

Värdepappersförvaltning

Det har varit en lång, kall och blöt Stockholmsvår med en orolig omvärld där det fortsatta kriget i Ukraina, den upptrappade konflikten i Mellanöstern samt olika pikanta inslag och utspel från andra sidan Atlanten har påverkat investerare globalt.

Aktiemarknaderna präglades av ombalansering där tillväxtmarknader och europeiska börser tog täten medan USA tappade fart. Ett flertal faktorer däribland geopolitik, valutförsvagning och sektorrotation bidrog till ett komplext och dynamiskt börsklimat.

För Hercules Investeringsfond blev det en försiktig avslutning på det första halvåret med en liten nedgång på -0,54 procent. En utveckling som ändå får anses vara bra

Sköldebrevet för adliga ätten Gathenhielm finns bevarat på Göteborgs stadsmuseum och är nu publicerat i Riddarhusets databas Minerva.



Foto: Minerva, Riddarhuset.

med tanke på rådande omständigheter. Det totala förvaltade kapitalet ligger nu på drygt 4,9 miljarder kronor.

De amerikanska börserna upplevde en period av kraftig volatilitet. S & P 500 föll i början av perioden bland annat till följd av en ny handelsretorik och införandet av nya tullar som annonserades den 2 april, »Liberation Day«. Även de stora »Magnificent 7« techföretagen såg nedgångar som ett resultat av global minskad tilltro till den amerikanska AI-sektorn. Investerare sökte sig också till räntebärande tillgångar i väntan på signaler om räntesänkningar från den amerikanska centralbanken FED. Trots den globala oron steg sedan S & P 500 något och stängde uppåt under perioden.

De europeiska börserna utvecklades väl. Stöd från statliga satsningar, särskilt inom försvar och infrastruktur, bidrog till att flera europeiska index steg samtidigt som investerare omvärderade de europeiska företagens lägre värderingar och högre utdelning, relativt sett amerikanska företag.

Första halvårets vinnare var dock Emerging Markets (tillväxtmarknader), drivna av en svagare dollar, förbättrade makrosignaler och ökade kapitalinflöden. Framför allt Kina återhämtade sig starkt tack vare kinesisk AI-optimism och inhemska stimulansåtgärder.

Den amerikanska centralbanken FED avvaktade med att sänka räntan på grund av den osäkerhet som råder medan både den europeiska centralbanken ECB och Riksbanken sänkte under våren. Marknaden förväntar sig nu ytterligare någon sänkning under andra halvåret, men mycket hänger på hur de stundande amerikanska tullarna kan komma att påverka inflationen.

Första halvåret bjöd således på ett skifte i marknadsledarskap med omallokering av kapital som följd. USA tappade till förmån för Europa och tillväxtmarknader med en tydlig rotation bort från de amerikanska megabolagen mot guld, försvar och räntetillgångar. Trots den makroekonomiska osäkerheten ökade dock fusioner och förvärv kraftigt i omfattning, en signal om en positiv framtidstro bland företag och investerare.

Med tanke på den globala osäkerheten har Hercules en fortsatt hög andel räntebärande tillgångar vilket ger utrymme att investera i aktier när marknaden stabiliseras något. Med denna likviditetsbuffert, likvida svenska utdelande kvalitetsaktier samt småbolagsfonder i kombination med tillväxtorienterade utländska fonder ter sig Hercules väl rustad inför det andra halvåret.

Som vanligt skyndar vi långsamt och följer den globala utvecklingen extra noggrant då vi förväntar oss fortsatt geopolitisk osäkerhet och volatila marknader. Spännande och minst lika händelserikt lär det bli under andra halvåret! ■

Sten Ankarcrona, kassadirektör

Domänförvaltning

Under våren har utskottets ledamöter guidats runt på domänerna, med anledning av utskottets granskning av verksamheten. Första dagen visades Ribbingsby och den nya bergtäkten utanför Norrköping. På Löfstad slott demonstrerades den nya värmeanläggningen vars radiatorer målats in så att det ser ut som om de alltid funnits där. Eftermiddagen ägnades åt Paulis marker, cirka 1,5 timmes bilresa söderut. Dagen därpå förevisades Kronovall. Där diskuterades effekterna av det massiva snöbrott som skett i skogen och därefter en grundlig genomgång av slottets underhållsplan.

Utöver sedvanligt underhåll av slott och bostadshus fortsätter jakten på en ny arrendator till Kronovalls slott och några intressenter har redan intervjuats. Vi för också diskussioner med företag som vill arrendera mark för solenergi, både på Kronovall och på Löfstad. ■

Axel Lagerfelt, domändirektör

Kulturprogram

Höstens föreläsningsserie uppmärksammar inledningsvis den nyss avslutade interiörrenoveringen av Riddarhuspalatset och 350-årsminnet av D. K. Ehrenstrahls plafondmålning i Riddarhussalen. Programmet inleds den 16 september med en föreläsningkväll där Sabrina Norlander Eliasson, professor i konsthistoria vid Stockholms universitet, berättar om *Dygdernas rådslag* och dess konservering samt den nya forskning som bidrar till att belysa tillkomstprocessen och Ehrenstrahls verksamhet som monumentalmålare. Den 23 september föreläser arkitekt SAR MSA Tomas Lewan om palatsets byggnads- och restaureringshistoria från 1600-talet och fram till i dag.

Den svenska fotografins historia ägnas sedan två föreläsningkvällar. Den 30 september berättar forskaren Eva Dahlman och författaren Anita Svensson om de tidiga pionjärerna Lotten von Düben och Lars Jesper Benzelstierna. Den 7 oktober håller professor Niclas Östlind föredrag om två av 1900-talets fixstjärnor – Hans Hammarskiöld och Lennart af Petersens.

Adliga gravmonument och 1700-talets gravdiktning belyses av konsthistorikern Clara Strömberg och litteraturvetaren Daniel Möller i föredrag den 14 oktober. Professor em i litteraturvetenskap Boel Westin ger den 4 november en föreläsning om bildande litteratur och fostran av unga adelsmän under 1500- och 1600-talen.

Föreläsningsprogrammet avslutas den 25 november med två föredrag av Christina von Arbin och Anna-Sophia von Celsing som erhållit Riddarhusets kulturstöd för sina nyligen utgivna monografier om Axel Magnus von Arbin respektive Lars Gustaf von Celsing.

Den 26 oktober anordnas i samverkan med Svenska heraldiska föreningen och Svenska Exlibrisföreningen ett symposium, *Vapensköldar i böckernas värld*.



Foto: Dick Norberg.

Professor Sabrina Norlander Eliasson inleder höstens kulturprogram med en föreläsning om Dygdernas rådslag och dess konservering.

Konsertprogrammet under hösten bjuder på ett osedvanligt fint och rikt utbud av kammarmusik från italiensk barock till fransk impressionism med Drottningholms Barockensemble och Stockholm Chamber Music. Den 14 november äger ett finländskt gästspel rum med en nordisk kammarmusikafon. I december anordnas traditionsenligt två julkonserter med Drottningholms Barockensemble/Vokalensemblen VoNo respektive Sollentuna Goss- och Diskantkör.

Aktuellt kulturprogram återfinns på riddarhuset.se och i Riddarhusets månatliga nyhetsbrev, prenumeration tecknas längst ner på hemsidans startside. ■

Rebecka M. Adelswärd, direktionsledamot med ansvar för kultur och vetenskap

Palatsfonden

lever vidare

PALATSFONDEN INSTIFTADES i samband med insamling av medel till Riddarhusets stora interiörrenovering 2023–2024. En donationstrappa togs fram där givare av gåvor om 50 000, 100 000 och 500 000 kronor erhåller ett tack i form av en medalj i brons, silver eller guld. Alla som donerar får ett tackkort och ett tack framfört i *Arte et Marte*.

Palatsfonden lever vidare för kommande projekt till förmån för palatsets underhåll och estetiska värde. Alla bidrag mottages tacksamt! Givare som skänker över 50 000 kronor fram till november 2026 (jubileumsåret) kommer att erhålla en medalj enligt donationstrappans modell.



PALATSFONDEN

Skänk gärna ett bidrag till Riddarhusets Palatsfond via BG 5933-7972 eller genom att Swisha 123 269 14 34



123-269 14 34

FÖR BIDRAG TILL PALATSFONDEN
2 MARS – 17 JULI 2025
ÖNSKAR RIDDARHUSDIREKTIONEN
FRAMFÖRA SITT VARMA TACK TILL:

Maria Palmcrantz Enarsson
Henrik Gedda
Reinhold Geijer
Nicklas Gyllensvärd
Karin Hård af Segerstad

Kjell Landberg
Göran Olivecrona
Karl Tham
Lillemor och Carl-Fredrik Wachtmeister

Låt årets julbord bli någonting utöver det vanliga
Njut av årets julbord i en unik historisk miljö!

Boka i god tid för att inte missa chansen att ta del av Riddarhusets julbord tillsammans med kollegorna, vännerna eller familjen. Både stora och små sällskap är varmt välkomna.

Julbordet serveras 16–20 december.

Meny, sittningar och bokningslänk finns på riddarhuset.se.



Riddarhuset och GDPR

Riddarhuset inhämtar, förutom information från ättemedlemarna själva, viss information från offentliga källor som behandlas i register hos Riddarhuset som behövs för att Riddarhuset ska kunna fullgöra sina uppgifter.

På Riddarhusets hemsida finns utförlig information om Riddarhusets behandling av personuppgifter och dina rättigheter, se riddarhuset.se.

Riddarhussekreteraren är kontaktperson för alla frågor som rör GDPR. E-post: gdp@riddarhuset.se.

Fira med Riddarhuset

Den 6 juni 1626 signerade Gustav II Adolf »privilegium på Riddarhuset«, det vi i dag kallar *Riddarhusordningen*. Det ska firas! Hela 2026 är ett jubileumsår, fyllt med olika aktiviteter. Vi önskar alla ättemedlemmar varmt välkomna!

Under året sker lansering av de uppdaterade stamtavlorna, som efter över tio års redigering nu är färdiga och ska publiceras digitalt. Utöver ett sedvanligt spektakulärt kulturprogram arrangeras särskilda guidningar av Riddarhuset, en ättemedlemsresa till Finlands Riddarhus,

julgransplundring, drop-in-vigsel och jubileumsträffar ute i landet. Under jubileumsveckan den 1–7 juni hålls en rad evenemang på Riddarhuset – det blir en hel vecka med genealogi, heraldik, kultur, historia och familjeaktiviteter.

För att säkerställa att du får inbjudningar och information om alla evenemang måste du logga in på Riddarhusets Mina sidor. Läs mer på riddarhuset.se eller logga in direkt på minasidor.riddarhuset.se.

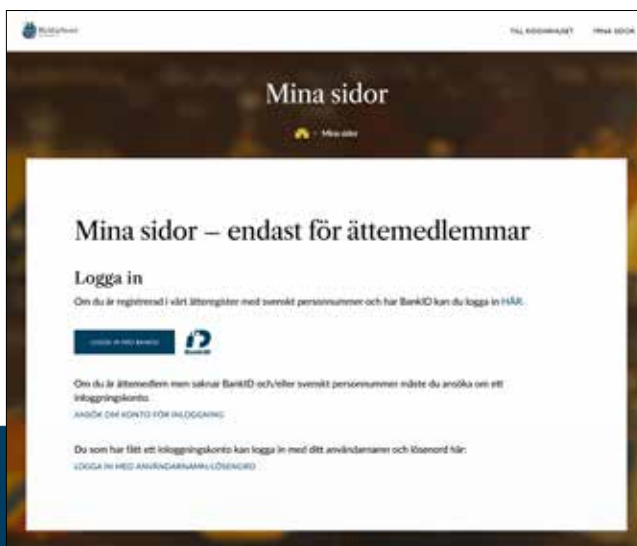
I januari 2026 kommer ett särskilt jubileumsnummer av *Arte et Marte* med en specialskriven serie om Riddarhusordningen, illustrerad av serieskaparen Per Demervall.



Mina sidor – för ättemedlemmar

- Få inbjudningar och viktig information
- Uppdatera dina uppgifter på ett smidigt sätt

Du loggar in med BankID på riddarhuset.se (Mina sidor). Den som inte har BankID eller ett svenskt personnummer kan ansöka om ett inloggningskonto via länk på startsidan för Mina sidor.



IN MEMORIAM

Per Sparre

Civilekonomen friherre Per Sparre, Djurs-holm, har gått ur tiden. Han sörjs närmast av älskade hustrun Lottie, barnen Aurora, Ulf och Beata och en stor och kärleksfull familj.

Per Sparre var under mer än två decennier kassaförvaltare i Svenska Adelsförbundet, där han med varsam hand och skarp blick höll ordning på finanserna. När han avslutade sitt uppdrag utnämndes han till hedersledamot – ett tecken på den djupa uppskattning han rönt.

Pers yrkesbana var mångsidig. Han började inom konfektionsindustrin 1968 och blev senare verkställande direktör för Sveriges leksakshandlares riksförbund. Samtidigt engagerade han sig i olika frågor, bland annat som revisor i Riddarhuset. År 2010 erhöll han Riddarhusets

medalj i 8:e storleken. Hans internationella engagemang – särskilt för Frankrike – var starkt och 2006 utnämndes han till Commandeur de l'ordre de la Légion d'honneur (Franska Hederslegionens order), en av Frankrikes högsta hedersbetygelser.

Utanför yrkeslivet var Per aktiv och nyfiken. Han älskade golf, idrott och naturen och var särskilt stolt över sin tid som spjutkastare i det svenska spjutkastarlandslaget. Golfen följde honom hela livet, liksom hans intresse för historia.

Per Sparre hade ett idealistiskt hjärta. I Adelsförbundet arbetade han för en god ekonomi för att förbundet skulle kunna hjälpa behövande. Vi minns honom också från våra gemensamma middagar där han och Lottie spred värme, glädje och samtal.

Svenska Adelsförbundet tackar Per



Foto: Håkan Lind.

Per Sparre (1936–2025). Porträtt ur Adelskalendern 2013.

– en saknad kollega, en sann gentleman och en människa som förenade tradition med livsglädje.

*Henrik von Vegesack, ordförande
Ulf Gyllenhammar, sekreterare*

Andrarumsfonden välkomnar ättlingar till Christina Piper att ansöka om stipendier och understöd

EN AV DE äldsta fonderna som samförvaltas av Riddarhuset är Andrarumsfonden, bildad genom fideikommisskapital av Christina Piper med syfte att genom stipendier och understöd underlätta ekonomiskt för alla som härstammar från henne. Christina Piper, född Törne 1673 i Stockholm och död 1752 på Krageholms slott i Skåne, var en svensk grevinna, godsägare, företagsledare, entreprenör och affärskvinna. Genom sitt äktenskap med greve Carl Piper, en av Karl XII:s närmaste rådgivare, hade Christina Piper en framträdande roll vid det svenska hovet och spelade en viktig politisk roll. Christina var en skicklig affärskvinna och entreprenör och särskilt känd för att ha utvecklat Andrarums alunbruk i Skåne till regionens största industri. Grunden till fonden har sitt ursprung i den framgångsrika verksamhet som Christina Piper bedrev vid alunbruket i skånska Andarum.

Christina Piper fick fem döttrar och en son: Charlotta Christina gifte sig med Ture Gabriel Bielke och är stammoder

till grevliga ätten Bielke nr 29. Hedvig Maria gifte sig med Sten Arvidsson Natt och Dag och är stammoder till friherrliga ätten Sture. Ulrika Eleonora gifte sig med Bengt Johansson Ribbing och är stammoder till friherrliga ätten Ribbing af Koberg. Sophia Carolina gifte sig med Axel Löwen och är stammoder till grevliga ätten Löwen nr 84. Sonen Carl Fredrik Piper gifte sig med grevinnan Ulrika Christina Mörner af Morlanda.

Administrationn av fonden sköts av en styrelse som består av personer som själva är ättlingar till Christina Piper. Johan Hamilton är ordförande och Louise Änggård är sekreterare, övriga ledamöter är Jan De Geer, Magnus Strömfelt, Charlotte De Geer Fällman och Daniel af Klintberg.

Styrelsen välkomnar fler ansökningar. Det går att ansöka om stipendier för eftergymnasiala studier vilket även innefattar privata skolor, folkhögskolor, konstnärliga utbildningar med mera. Understöd kan sökas av de som är ekonomiskt behövande enligt Skatteverkets

definition. Det är av avgörande vikt att samtliga understödstagare uppfyller detta kriterium för att fonden ska kunna behålla sin skattefrihet.

Den som vill ansöka om medel ur fonden använder sig av en blankett som finns tillgänglig på Riddarhusets hemsida, riddarhuset.se. Alla nya sökanden, adliga som icke adliga, måste kunna styrka sitt släktskap med Christina Piper genom att i ansökan redogöra för släktledning till Christina Piper. Släktledningarna granskas och verifieras av styrelsen genom extern part genom källor som *Svenska Adels Ättartavlor*, *Sveriges Adelskalender*, folkbokföringen samt för äldre folkbokföring genom ledning av uppgifter som i födelse-, vigsel- respektive dödbok. Ansökningsperioden är densamma som för ansökan till Riddarhusets övriga fonder, 1 juli–15 oktober varje år.

Välkommen med din ansökan!

Styrelsen för Andrarumsfonden genom *Johan Hamilton af Hageby*, ordförande

Kapitationsavgiften för 2025

Riddarhuspalatset ägs gemensamt av Ridderskapet och adeln, som är skyldigt att ansvara för dess underhåll och vård. För detta ändamål utgår enligt *Riddarhusordningen* en årlig avgift, den så kallade kapitationsavgiften. Enligt beslut av 2019 års adelsmöte är avgiften 350 kronor.

Genom att betala kapitationsavgiften är du med och värnar om ett historiskt arv. Betald kapitationsavgift utgör en förutsättning för representation vid adelsmöte. Vid inbetalning av kapitationsavgiften erhåller varje myndig adelsman följande förmåner:

- Möjlighet att söka stipendier och understöd.
- Möjlighet att disponera Riddarhuspalatsets sällskapslokaler för privata tillställningar.

Riddarhusdirektionen får härmed anmoda alla myndiga män som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt att senast den 31 december 2025 betala avgiften med den separat utsända bankgiroblanketten som skickas ut i början av december. Om ni inte önskar använda den utskickade inbetalningsavin kan betalning göras på plusgirokonto 132 98 95-5 med angivande av namn och personnummer. Vid betalning från utlandet, vänligen använd följande betalningsinstruktion:

Skandinaviska Enskilda Banken, Stockholm/Sweden
IBAN: SE35 5000 0000 0585 1103 0816
BIC: ESSESESS

Befrielse från avgiften medges den som under 2024 inte varit mantalsskriven i Sverige eller inte varit taxerad till statlig eller kommunal inkomstskatt. Sådana förhållanden ska anmälas till Riddarhuset. Befrielse från avgiften kan vidare eventuellt medges då särskilda omständigheter av ekonomisk eller annan art föreligger. Befrielse kan också erhållas genom avsägelse av delaktighet i de av Ridderskapet och adeln förvaltade stiftelserna; därigenom förloaras bland annat möjligheterna att erhålla bidrag från stiftelserna – även för hustru och omyndiga barn.

Närmare upplysningar kan erhållas på Riddarhusets kansli, telefon 08-723 39 91 eller e-post: kansli@riddarhuset.se.

Stockholm i september 2025
På riddarhusdirektionens vägnar
Patrik Tigerschiöld, direktionens ordförande
Erik Drakenberg, riddarhussekreterare



Riddarhuset i Finland

FÖRBEREDELSENA För jubileumsåret 2026 fyller en stor del av kansliets tid. Det preliminära programförslaget innehåller bland annat fyra föreläsningar: två på våren (11 februari och 11 mars) och två på hösten (14 oktober och 11 november), fyra medlemsluncher med program, en utställning i april, en jubileumskoncert i maj samt en medlemsresa till Stockholm (21–23 augusti) och värdskapet för en medlemsresa från Stockholm (5 september).

Arbetet med *Vårt Riddarhus 2026*, vars tema är Riddarhusordningen 1626 framskrider planenligt och tidskriften utkommer som vanligt i månadsskiftet i början av december 2025.

Vi bestämde oss för att följa Sveriges Riddarhus exempel att presentera historien om Riddarhusordningen och Riddarhusets historia i en mera okonventionell form för att appellera även till yngre läsare, det vill säga i serietidningens format. Eftersom de första 183 åren är gemensamma kunde en del av det svenska materialet användas som sådant. Tiden efter 1809 har tecknaren Per Demervall illustrerat på motsvarande sätt, men i en finländsk historisk kontext. Serietidningen kommer att utkomma samtidigt som *Vårt Riddarhus*, det vill säga i början av december.

Med tanke på jubileumsåret fort-

*Text: Johan von Knorring, riddarhuskamrer
Finlands Riddarhus.*

sätter vi renovera vår unika fastighet. I januari blev den nya tillgänglighetsrampen klar och direktionsrummets och entréhallens renovering blir klar i slutet av augusti. Även kansliet har fått en lätt ansiktslyftning med en ny ändamålsenligare belysning och nya skrivbord.

Arbetet med att gå igenom och arkivera det unika materialet i Riddarhusets arkiv fortskrider och materialet i samlingarna överförs nu till mappar som fyller nya arkivstandarder.

I juni ordnades en ättemedlemsträff på Svartå slott i Västra Nyland. Närmare 30 ättemedlemmar deltog i evenemanget, som erhöll mycket positiv respons. Detta var den fjärde träffen. Följande träff kommer att ordnas i Åboland.

CILANES vårmöte i Helsingfors den 4–6 april utföll väl och stämningen på festmiddagen lördagen den 5 april var hög.

Webbutiken har fått ett positivt mottagande och produktsortimentet har gradvis utökats. Det senaste tillskottet är en scarf med vapensköldsmotiv. De nio vapen som är avbildade på scarfen finns på glasmålningarna i utskottsrummet på Finlands Riddarhus. Dessa vapen tillhör ätter som har haft en stark anknytning till Finland och är utslocknade. Det är adliga ätten Stjernkors, adliga ätten Juusten, adliga ätten Tott, adliga ätten Horn, adliga ätten Stålar, yngre adliga ätten Kurck, adliga ätten Stålhandske, adliga ätten Wittenberg samt adliga ätten Ehrensvärd.

Höstens konsertprogram publiceras på hemsidan riddarhuset.fi. ■

En scarf med vapensköldsmotiv finns numera i webbutiken.



Duktiga stipendiater

2025

ÅR 2025 DELAS drygt 22,7 miljoner kronor ut till 823 stipendiater (426 kvinnor och 397 män). Närmare 31,5 miljoner (exklusive i livräntor och VAJS) delas ut i understöd till ekonomiskt behövande (398 kvinnor och 181 män).

Några av de duktiga stipendiater som tilldelats högre stipendier 2025 är:

Fröken Hanna Roos af Hjelm-säter testamentsfond

Klas Ytterbrink Nordenskiöld, doktorand i allmänmedicin vid Karolinska Institutet
Adam Breitholtz, doktorand på institutionen för data- & informationsteknik vid Chalmers tekniska högskola

Löfvenskiöldska resstipendiefonden

Marcus Leijonhufvud, master i Advice and Financial Planning vid Universidad Internacional de la Empresa i Madrid

Hovjunkare J.O. Bergenstiernas testamentsfond

Alice Kuylenstierna, Geography with Study Abroad vid University of Bristol
Henrik Taube, läkarprogrammet vid Gdansk University of Medicine

Kammarherre C.J.A. Roos af Hjelmsäter fond

David Hermelin, civilingenjör i teknisk fysik vid Lunds universitet
Emilie Spens, civilingenjör i industriell ekonomi vid Lunds tekniska högskola

Carl Scheffers fond

Cornelia Härleman, ledarskap och ledning för försvar, krishantering och säkerhet vid Försvarshögskolan i Stockholm
Simon Nordenskiöld, särskild officersutbildning vid Försvarshögskolan i Stockholm

Text: Johan Grönberg, riddarhusfiskal, stipendie- och understödshandläggare.

von Schewenska stipendie-inrättningen

Isabelle Ihre, master i Management vid École Supérieure de Commerce i Paris

Sök ur Riddarhusets fonder!

Riddarhuset är anknuten förvaltare av 331 stiftelser. Medel ur dessa delas ut som stipendier och understöd till ekonomiskt behövande enligt regler som den som inrättat respektive fond har upprättat.

Riddarhuset delar årligen ut cirka 52 miljoner kronor i stipendier och understöd. Ansökan till medel ur fonderna sker digitalt under perioden **1 juli–15 oktober**. Ansökningslänk finns upplagd på riddarhuset.se.

Kungörelser (»gula sidorna«) angående lediga stipendier, understöd och gratifikation med kortfattad beskrivning av stiftelsernas statuter finns i ett pdf-dokument på Riddarhusets hemsida.



Secretary James A. Baker III,
National Museum of American Diplomacy, Washington D.C.



Carl von Linné,
Kungliga biblioteket



Ernest Hemingway,
Finca Vigia, Havana

Porträtt i brons av JOHAN FALKMAN

Jag skulpterar från levande modell eller fotografier. Anfäder kan jag göra från foto, målningar eller fantasin. Jag ombesörjer gjutningen samt piedestal i sten eller trä.

RESONABLA PRISER

Kontakt: johan.art.project@gmail.com
+46 (0)733 – 83 60 77

Nytt i biblioteket

Stefan von Schinkel

Från Axmars Bruk till Elevatorn på Södermalm

534 s., illustrerad, Vibery press 2025

Stefan von Schinkels intresse för historia och släktforskning har inspirerat honom till denna roman som bland annat bygger på många gamla brev från äldre släktingar. Här kommer de till liv i en tidsresa där olika personers vardagsliv blandas med stora, dramatiska händelser och den tekniska utveckling som formade 1800-talets Sverige.

Pia Fürstenbach

Wilhelmina. Wilhelmina Hierta. Porträtt genom brev och berättelser

146 s., illustrerad, egen utgivning 2024

Lars Johan Hierta var en av 1800-talets mest framträdande män, dels som utgivare av Aftonbladet och grundare av Liljeholmens stearinljusfabrik, dels som aktiv politisk förkämpe inom en rad olika områden – inte minst för kvinnors rättigheter. I den här boken är det hans fru, Wilhelmina Hierta, som står i fokus. Det är inte en biografi utan ett porträtt av en kvinna som hamnat i bakgrunden av sin betydligt mer berömd make och sin likaså omtalade dotter, Anna. Wilhelmina var en kulturbärare och filantrop som 1877 grundade Stiftelsen Lars Hiertas Minne. I boken skildras hennes liv och gärning genom brev och olika berättelser.

Lotta Lewenhaupt

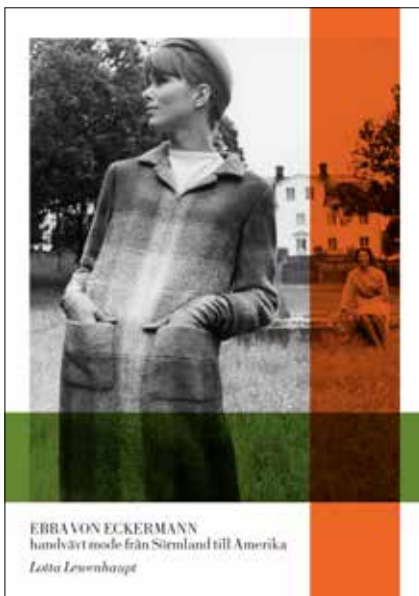
Ebba von Eckermann. Handvävt mode från Sörmland till Amerika

146 s., illustrerad, Sörmlands museum 2025

Boken är utgiven och producerad av Sörmlands museum i samband med utställningen med samma namn som pågår fram till den 11 januari 2026.

Författaren och curatören Lotta Lewenhaupt är en av Sveriges främsta modeskribenter och var även god vän med Ebba von Eckermann, som startade Ripsa Textilier. Företaget kom att sätta den lilla byn Ripsa på modevärldens karta och anses vara det första steget mot det svenska modeundret. En personlig och rikt illustrerad berättelse, formgiven av Carl-Johan Hane.

Ebba von Eckermann. Handvävt mode från Sörmland till Amerika är framtagna i samband med en utställning med samma namn på Sörmlands museum.



Anna-Sophia von Celsing & Ragnar

Boman. Medförfattare: Björn Norman och Kenneth Engvall. Redaktör: Johan Rosell
Brukspatron. Lars Gustaf von Celsing

626 s., illustrerad, Bokförlaget Langenskiöld 2025

Författaren Anna-Sophia von Celsing är brukspatronens barnbarns barnbarn. Tillsammans med övriga författare har hon åstadkommit ett praktverk, vackert och rikt illustrerat med form och foto av Dick Norberg.

I sex delar tecknas ett djuplodande porträtt av brukspatronen Lars Gustaf von Celsing (1804–1881). Dagböcker och brev ger färg till människorna, inte minst till Lars Gustaf von Celsing mor, »major-skan» Fredrika, som i nära tjugo år skötte de stora egendomarna innan sonen tog över. Samtidigt skildras den snabba samhällsutveckling som tog Sverige från fattigt utvecklingsland till rik industrination.

Detta är en bok att återkomma till många gånger!

Dansk Adels Forening

Danmarks Adels Aarbog 2021–24

887 s., illustrerad, Syddansk Universitetsforlag 2025

Den 103:e årgången av *Danmarks Adels Aarbog* har getts ut av Dansk Adels forening. Den redovisar levande ättemedlemmar i den danska adeln. Årsboken som har utkommit sedan 1884 är redigerad av redaktör cand.mag. Maria Groth Rasmussen och cand.mag. Michael Dupont.

Böcker att älska

Vi ger ut böcker att älska. Angelägna, vackra och bildande böcker inom konst, kultur, samhälle och historia. Perfekta presenter med andra ord.



Detta är berättelsen om en nioårig faderlös pojke som ärvde och utvecklade ett fideikommiss under slutet av 1700-talet. Innan Lars Gustaf Celsing fick ta över, sköttes bruken och egendomarna av hans mor, majorskan Fredrika samtidigt som hon fostrade sonen målinriktat till att bli en duglig brukspatron, godsägare och aktör i den svenska eliten. Ett otroligt vackert och historiskt spännande praktverk. FÖREDRAG: 25 NOVEMBER KL.18.00, RIDDARHUSET



Mathilda Orozco var en lysande stjärna på det svenska 1800-talets musikhimmel – en karismatisk och begåvad kvinnlig kompositör i en tid då männen dominerade och en kvinnas värde ofta mättes i skönhet och behag. Boken om Mathilda Orozcos fascinerande livsberättelse är en resa genom en värld av talang, skönhet och seger, men också av prövningar och hjärtesorg. FÖREDRAG: 16 SEPTEMBER KL.19.00, S:TA EUGENIA KATOLSKA KYRKA (ÖVRE SALEN), KUNGSTRÄDGÅRDSGATAN 12



25 år som förändrade Sverige. Makthavarna lämnar medelvägen. Skolan genomgår en revolution, försvaret läggs ned, gränserna öppnas för världens mest omfattande invandring utan integration, räntan höjs till 500 procent. Alla var överens. Ingen tog ansvar.



Gå in på vår webbutik, vi har böcker för alla åldrar och sinnen

20% på alla böcker t.o.m. den 30 november 2025. Använd koden: ArteMarte

L BOKFÖRLAGET
LANGENSKIÖLD

Donationer, depositioner och förvärv

april–maj 2025

Text & foto: Göran Mörner, riddarhus-genealog.

DONATIONER

Oidentifierad del av sköldebrev

Huvudmannen herr Lars Celsing, Lidingö, har donerat en sköldebrevspärm, utan vare sig sköldebrev eller sigilldosa, med konung Adolf Fredriks (regent 1751–1771) monogram stämplat på fram- och baksida. Att ett sköldebrev saknar pärm eller dosa är inte helt ovanligt. Men i det här fallet är det alltså tvärtom. Tyvärr är det omöjligt att avgöra vilken ätts sköldebrev som en gång i tiden har varit inbundet i pärmen. Det kan dock varken vara adliga eller friherrliga ätten Celsing då båda dessa brev redan finns i förvar i arkivet på Riddarhuset.

Gyllenkrok

Huvudmannen herr Göran Gyllenkrok, Visby, har donerat sköldebrevet i original för adliga ätten Gyllenkrok nr 862. Sköldebrevet hade fram till nu förvarats i ett

Sköldebrevspärm.



svåröppnat kassaskåp som efter 40 år äntligen gick att låsa upp.

Assessorn vid Åbo hovrätt tillika häradshövdingen i Kymmenegårds län Andreas Krok (1622–1683), adlades den 17 september 1674 på Stockholms slott av Karl XI med namnet Gyllenkrok. Ätten introducerades den 22 september 1675 under nuvarande nr 862.

Vapnet är talande med tre gyllene krokarna i ett blått fält. Det mycket anmärkningsvärda med vapenritningen i sköldebrevet är att de två översta krokarna är vända mot varandra och den undre kroken är vänd mot vänster. Kroken i hjälmprydnaden är vänd mot höger.

Blasoneringen anger endast »... en blå sköld, och där utinnan tre förgylte krokarna, medh sine Hullungar, ...« och inget om riktningen på dessa. I samtliga återgivningar av vapnet i heraldiska bokverk, även på vapenplåten i Riddarhussalen, är de fyra krokarna vända mot höger.

Vapenring, adliga ätten Hegardt nr 2262.



Hegardt

Ordensintendenten vid Kungl. Maj:ts Orden, herr Christian Thorén, Göteborg, har donerat en vapenring i guld utförd i Strömstad 1936 för adliga ätten Hegardt nr 2262. Sköldebrevet i original för samma ätt är sedan 1967 donerat till Riddarhuset och beskrivs även i denna artikel.

Före detta envoyén, kanslirådet i Kanslistyrelsen Christian Bernhard Hegardt (1781–1837), adlades jämlikt 37 § i 1809 års regeringsform, innebärande att endast huvudmannen innehar adlig värdighet, den 11 maj 1818 på Stockholms slott av Karl XIV Johan med oförändrat namn. Ätten introducerades den 20 mars 1819 under nr 2262.

Vapnet är delat med ett mantelsnitt i guld och blått. I det gyllene fältet finns tre gröna klöverblad. I det nedre blå fältet står på en grön mark en häger av silver som lyfter sina vingar. Själva skölden har en speciell spetsig hjärtform med

Adliga ätten Hegardt nr 2262.





Carolus



Grevliga ätten Klingspor nr 107.

uppböjda övre hörn. Denna sköldform kallas engelsk. I hjälmprydnaden återkommer hägerns vingar av silver. Mellan vingarna står ett svärd som är omlindat av en grön olivkvist.

I hjälmprydnaden symboliserar svärdet (krig), som är omlindat med en olivkvist (fred), Christian Bernhard Hegardts insatser som diplomat. Han hade varit chargé d'affaires i Wien 1812–1816 och medverkat på Wienkongressen 1814–1815 då Europas karta ritades om efter Napoleonkrigen.

Denna ätt, Hegardt nr 2262, har ett vapen som är likt den besläktade utdöda adliga ätten von Hegardt nr 1536. Den ättens vapen innehåller samma färger – guld och blått, samt samma symboler – häger och klöverblad. Men kompositionen är distinkt annorlunda – hägern och klöverbladen står i varsitt guldfält som är åtskilda genom en blå balk.

Fahnehielm, Sinclair

Fru Maria-Christina Andrée, född Fahnehielm, Visby, har donerat hela fyra sköldebrev till Riddarhuset. Dessa är sköldebrevet i original för adliga ätten Fahnehielm nr 406, naturalisationsbrevet i original för utdöda adliga ätten Sinclair nr 965, friherrebrevet i original för utdöda friherrliga ätten Sinclair nr 270 samt grevbrevet i original för utdöda grevliga ätten Sinclair nr 95.

I detta nummer redovisas endast sköldebrevet för adliga ätten Fanhehielm medan de tre sköldebreven för ätterna Sinclair presenteras i nästa nummer av *Arte et Marte*.

Kaptenen vid Östgöta regemente till fot Pedher Jönsson (1596–1655), adlades den 20 juli 1647 på Stockholms slott av Kristina med namnet Fahnehielm. Ätten introducerades den 22 november 1652 under nuvarande nr 406. Ätten dog ut på svärdsidan den 31 augusti 1998.

Vapnet är på sitt sätt talande då det



Vapenritning för grevliga ätten Klingspor nr 107.



Illustration: Otto von Schwerin.

Adliga ätten Pauli nr 96.

har två blå fanor i hjälmprydnaden – Fahnehielm. Själva vapnet föreställer en hillebard och ett svärd som ligger korslagda i ett blått fält. Hillebarden i vapnet syftar troligen på att det uppges att Pedher Jönsson, i slaget vid Leipzig 1642, då de svenska styrkorna besegrade de kejserliga, blev sårad av fiendens hillebarder inte mindre än 25 gånger men ändå överlevde. Svärdet i vapnet kan då möjligen symbolisera det vapen som han då försvarade sig med.

DEPOSITIONER

Klingspor

Huvudmannen, greve Wilhelm Klingspor, Hellekis Säteri, Hälleki, har deponerat grevbrevet i original för grevliga ätten Klingspor nr 107 samt en approberad vapenskiss för samma ätt.

Kommenderande generalen en chef i Finland, generallöjtnanten och före detta förste stallmästaren hos hertigen av

Östergötland (prins Fredrik Adolf) sedermera fältmarskalken och en av rikets her-
rar, friherre Wilhelm Mauritz Klingspor
(1744–1814), upphöjdes i grevlig värdighet
enligt primogenitur, varvid värdigheten
endast åtföljer äldste sonen, son efter son,
den 16 november 1799 på Stockholms
slott av Gustav IV Adolf. Ätten introdu-
cerades den 10 februari 1800 under nr 107.

Vapnet är styckat med en svart balk
där det övre fältet är av guld där ett krönt
svart lejon finns. Det nedre fältet är i sin
tur ginstyckat med en svart ginbalk där
det övre fältet är rött och belagt med en
stjärna av silver. Det nedre fältet som är
av silver innehåller en blå pansarklädd
krökt arm som håller en blå hammare. I
mitten finns en omkonstruerad variant av
den adliga ätten Klingspors stamvapen. I
det adliga vapnet samsades trädet, hjorten
och sporrklingan i ett enda rött fält. Här
har de fått varsitt fält i guld, silver och
rött arrangerade i något som kallas ett
störtat gaffelsnitt.

Huvudskölden är i sig en variant av
adliga ätten Paulis nr 96 vapen. Det vap-
net är styckat och ginstyckat på samma

sätt i samma färger – guld, rött och silver.
Wilhelm Mauritz Klingspors moder hette
Anna Magdalena Pauli (1721–1774). Men
ätten Paulis vapen har inte den svarta bal-
ken och ginbalken. Se »Heraldica Varia» i
Arte et Marte 2018:2 för en diskussion om
detta. Det svarta lejonet i guldfältet åter-
finns även i det Pauliska vapnet, men där
saknar fälten i rött och silver symboler. I
det Klingsporska vapnet kan den blå
armen med hammaren i näven i silverfält-
et representera farmodern Anna Sofia
Stålhammar nr 496 (1690–1742).

En vapenskiss är en handling som
föregår utfärdandet av själva sköldebrevet
och som definierar vapnet med dess bla-
sonering. I det här fallet är skissen appro-
berad (godkänd) av Gustav IV Adolf och
utförd av ledamoten av Svenska Akade-
mien, Gudmund Göran Adlerbeth (1751–
1818), som också hade varit riksantikvarie.

von Ehrenheim

Herr Lars von Ehrenheim, Stockholm,
har deponerat sköldebrevet i original för
adliga ätten von Ehrenheim nr 1749 B.

Överkamreraren i Livland, tillika

generalkrigskommissarien i Livland och
Kurland, Petter Pahlische (1659–1710)
kom i svensk tjänst 1676. Han adlades den
20 maj 1705 i huvudkvarteret i Ravitz i
Storpolen av Karl XII med namnet von
Ehrenheim. Hans söner introducerades
den 15 juli 1723 under nr 1749, numera nr
1749 B.

Vapnet är kluvet i tre lika stora delar
där de två yttersta delarna är av guld och
belagda med två röda balkar. Den mittersta
delen är blå och belagd med tre stolpvis
ställda stjärnor av guld. Hjälmprydnaden
är två gröna palmkvistar som omger en
stjärna av guld. Att försöka tolka symboli-
ken i vapnet är svårt. Möjligen kan stjär-
norna representera en evig ära. ■

Minerva

Riddarhusets kunskapsdatabas
fortsätter att fyllas på med
föremål och bilder. Den senaste
perioden har bland annat Carl
Ludvig von Schantz och Erik
Kiellbergs vapenbok från 1734 (578
sidor) lagts till.

Adliga ätten von Ehrenheim nr 1749 B.



Adliga ätten Fahnehielm nr 406.



Donera, deponera eller digitalisera ert sköldebrev

För närmare information, kontakta:
goran.morner@riddarhuset.se
tel. 08-723 39 95.

Från vänföreningarna

Svenska Adelsförbundet

Svenska Adelsförbundets årliga tebjudning för ättemedlemmar i Stockholm med omnejd som under året fyller 70 år, planeras att genomföras torsdagen den 18 september 2025. Inbjudan skickas ut till berörda.

Bor man utanför Stockholm, fyller 70 år under 2025 och vill delta: maila till adelsforbundet@riddarhuset.se för detaljer.

Svenska Adelsförbundets årsmöte genomfördes den 22 april 2025 på Riddarhuset. Årsmötet föregicks av sedvanligt mingel. Vid årsmötet omvaldes den sittande styrelsen. Ulf Aspenberg och Fredrik Lagerbielke omvaldes till revisorer och till revisorssuppleanter omvaldes Markus Lagerbielke och Désirée Wachtmeister.

Styrelsen ser nu ut så här: Henrik von Vegesack är ordförande, Carl-Gustaf Åkerhielm är vice ordförande och Ulf Gyllenhammar är sekreterare. I ekonomiutskottet ingår ordföranden, vice ordföranden, kassaförvaltaren Gabriel Hermelin och Carl Johan af Kleen. I arbetsgruppen för samverkan med Stiftelsen Vänner till Pauvres Honteux (SVPH) är Alexandra Trolle-Löwen sammankallande och Susanne Adlercreutz, Karin Lilliehöök Kihl och Madeleine Reuterskiöld ingår som ledamöter. Karin Lilliehöök Kihl är ansvarig för den årliga tebjudningen och övriga arrangemang inom förbundet tillsammans med Alexandra Trolle-Löwen. Carl Gustaf Gyllencreutz är ansvarig för förbundets samverkan med Riddarhussällskapet.



SVENSKA ADELSFÖRBUNDETS huvuduppgift är att ekonomiskt bistå behövande inom adeln, i första hand äldre och sjuka. Även ointroducerad adel kan komma i fråga. Styrelsen ser möjligheter att ta emot ännu fler sökande till vårt årliga understöd. Många hjälpbehövande saknar egen förmåga att söka bidrag. Hör gärna av er till oss om ni känner till något ömmande fall.

För mer information om förbundets verksamhet, kontakta sekreteraren Ulf Gyllenhammar, tel. 073-373 04 15 eller kassaförvaltaren Gabriel Hermelin, tel. 070-721 11 28.

Svenska Adelsförbundet har sedan långt tillbaka rätt till tio enheter (lägenheter) i Stiftelsen Vänner till Pauvres Honteux (SVPH) seniorboende i Bromma Strand i Nockeby. Till styrelsens stora glädje har huvuddelen av dessa nu upplåtits till medlemmar i Svenska Adelsförbundet. Det finns en kö till lägenheter som kan bli lediga i framtiden och som medlemmar i Svenska Adelsförbundet är välkomna att anmäla sig till. Anmälan ska ske till svph.se och till Alexandra Trolle-Löwen (alexandra_lowen@hotmail.com) som är Svenska Adelsförbundets kontaktperson. Fullständig information finns på SVPH:s hemsida www.svph.se.

På Riddarhusets hemsida går det att anmäla sitt intresse för medlemskap i Svenska Adelsförbundet. Upplysningar om förbundets verksamhet lämnas av sekreteraren Ulf Gyllenhammar, tel. 073-373 04 15 eller kassaförvaltaren, friherre Gabriel Hermelin, tel. 070-721 11 28. ■

Henrik von Vegesack, ordförande

Riddarhussällskapet

Under våren fick medlemmarna bland annat ta del av en intressant visning av Skånelaholms slott och den 6 juni arrangerades ett mycket trevligt Nationaldagsmingel på Riddarhuset.

Höstens aktiviteter inleds 15 september med guidad visning av Galärvarvet och Galärvarvskyrkogården, en ganska okänd del av vackra Djurgården. Senare under hösten visas vi även Astrid Lindgrens hem i Stockholm. I november är det dags för den årliga balen på Riddarhuset, och hösten avslutas sedan med traditionsenlig glögg. Gamla och nya medlemmar hälsas välkomna!

Observera att efter årsskiftet 2025–2026 kommer all anmälan att ske via e-post. De medlemmar som ännu inte anmält sina e-postadresser vänligen gör detta till info@riddarhussallskapet.se. Vår vice ordförande Karin Reuterskiöld svarar på frågor om detta, kontakta henne på karin.reuterskiold@gmail.com. Väl mött i höst! ■

Hedvig von Ehrenheim, programgruppen



RIDDARHUSSÄLLSKAPET är en kamratförening öppen för de som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt och därmed finns införd i *Adelskalendern*. Sällskapet ordnar föreläsningar, utflykter, guidade visningar och festliga sammankomster. Är du inte medlem så är du välkommen att »prova på« någon av programpunkterna.

För upplysningar om föreningens verksamhet, anmälan till aktiviteterna och frågor om medlemskap, välkommen att kontakta medlemssekreteraren Marianne Mörner Hallberg, e-post marianne@morner.se.

RAUK

Under våren har RAUK anordnat flera uppskattade aktiviteter, inklusive en privat visning av Hovstallet. Vi arrangerade även, tillsammans med Riddarhussällskapet, ett nationalslagsfirande på Riddarhuset.



Den 9–12 oktober är det dags för RAUK att återigen bjuda in till internationell balhelg (IWE). Vi ser fram emot att välkomna våra medlemmar och medlemmar från CILANE till en oförglömlig helg som kulminerar i en bal på Rockelstad slott i Sörmland. Missa inte detta!

RAUK är mycket glada över att stärka relationerna med våra skandinaviska systerföreningar, där Kalmarbalen blev ett första steg. Den 30 augusti organiserar vår danska systerförening en nationell bal på Ledreborgs slott utanför Köpenhamn och på Finlands självständighetsdag i december bjuder vår finländska motsvarighet FAUK in till bal på Riddarhuset i Helsingfors. Vi hoppas att så många som möjligt av våra medlemmar kan närvara. ■

Sofie Nisbeth, ordförande

RAUK (Ridderskapet och Adels Ungdomsklubb) är en ideell förening för dig mellan 18–35 år som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt. RAUK:s huvudsakliga arrangemang varje år är vinterbalen i februari och sommarbalen i augusti. Vartannat år arrangeras i samband med sommarbalen en internationell helg för medlemmar ur CILANE. (I år utgår sommarbalen till fördel för den bal som i stället anordnas på Rockelstad slott i oktober, och då som en internationell helg.) Utöver balerna erbjuder vi många olika kulturella och sociala aktiviteter, allt från afterworks till föreläsningar. Ditt medlemskap i RAUK ger tillgång till ett stort nätverk och möjligheten att träffa många nya vänner.

Medlemskap är kostnadsfritt och du registrerar dig enkelt på riddarhuset.se. Efter att du registrerar dig och vi behandlat din anmälan bjuds du in till vår Facebook-grupp där du kommer kunna ta del av de event som anordnas.

Tänk på behövande och gamla inför julen!

Ge ett bidrag till Adelsförbundets Julinsamling PG 53515-3

Från släktföreningarna

Breitholtz

Fredagen den 23 maj samlades släkten Breitholtz på Riddarhuset för traditionsenligt släktemöte och middag. Sammankomster arrangeras var femte år, och denna gång firades även ättens 375-årsjubileum samt att släktföreningen grundades för sjuttiofem år sedan.



Det formella mötet hölls i Riddarhussalen. Ordförande Claës E. Breitholtz höll i klubban och föredrog periodens aktiviteter inom föreningen, bland annat utdelning av stipendier och publicering av ny hemsida, där intresserade kan söka i äldre släktträd och finna en gravkarta. Sittande styrelse omvaldes för en ny femårsperiod.

Därefter föredrog Carl Anders Breitholtz en reseberättelse, inklusive nya fynd som inte tidigare beskrivits i de två böcker han författat om ätten Breitholtz.

Mellan mötet och middagen serverades fördrink i Stenhallen, till toner av harpa. Fotografering av hela sällskapet arrangerades ute på trappan i vårvärmen.

Uppslutningen till middagen blev rekordstor detta jubileum, 150 personer från Sverige och sex andra länder deltog. Sittningen hölls både i Lantmarskalkssalen och intilliggande sal och vi bjöds på tre välsmakande rätter, tal och sång. Kvällen till ära framförde två tenorer klassiska melodier med specialskrivna texter om ätten, vilket ytterligare bidrog till kvällens goda stämning.

Kvällen avrundades i salongerna med kaffe och avec samt chokladbitar med släktvapnet, och för de som kände sig manade spelade en diskjockey i Stenhallen. Trettio av deltagarna på släktemiddagen var under trettio år gamla, vilket bådade gott för föreningens framtid. ■

Anna Breitholtz Monsén, sekreterare

Vapenillustration: Otto von Schwerin.

Kultur

på Riddarhuset hösten 2025

riddarhuset.se

Tel. 08-723 39 90

kultur@riddarhuset.se

Föredrag

16 SEPTEMBER kl. 18.00

Ehrenstrahls monumetalmålning Dygdernas rådslag –
ny forskning

Sabrina Norlander Eliasson, professor i konstvetenskap

23 SEPTEMBER kl. 18.00

Spår av tid. Om Riddarhusets restaureringshistoria
från 1600-tal till nutid

Tomas Lewan, arkitekt

30 SEPTEMBER kl. 18.00

Främlingslegionären som blev Sveriges första fotograf –
Lars Jesper Benzelstierna

Anita Svensson, författare

Lotten von Düben och andra tidiga kvinnliga fotografer
Eva Dahlman, fotohistoriker

7 OKTOBER kl. 18.00

Tidens puls och historiens vingslag. Om fotografierna
Hans Hammarskiöld och Lennart af Petersens

Niclas Östlind, professor i fotografi, curator, författare

14 OKTOBER kl. 18.00

Om de döda allt annat än gott. Årekränkande och infam-
humoristiska inslag i svensk gravdiktning under 1700-talet

Daniel Möller, professor i litteraturvetenskap

Åminnelse och evighet. Adels gravmonument under andra
hälften av 1600-talet

Clara Strömberg, doktorand i konstvetenskap

4 NOVEMBER kl. 18.00

Vägen till dygden. Bildande litteratur för adlig ungdom
under 1500- och 1600-talen

Boel Westin, professor em. i litteraturvetenskap

25 NOVEMBER kl. 18.00

Axel Magnus von Arbin. Nyttänkande kartograf och fästnings-
byggare i frihetstidens Sverige

Christina von Arbin, författare

Lars Gustaf von Celsing. Berättelsen om en brukspatron
Anna-Sophia von Celsing, författare

MAT & DRYCK

Riddarhusets festvåning erbjuder ett härligt utbud
av bakverk, smörrebröd och dryck i samband med
kulturevenemangen.

Konsserter

24 SEPTEMBER kl. 18.00

Fågelsånger. Tidig italiensk violinmusik från 1600-talet
Drottningholms Barockensemble

8 OKTOBER kl. 19.00

Från Bach till Buenos Aires – virtuosa mästerverk
Stockholm Chamber Music

15 OKTOBER kl. 19.00

Sur les Flots/Historier från havet. Musik av bland
annat Vivaldi, Scarlatti och Marin Marais
Stockholm Chamber Music

22 OKTOBER kl. 19.00

Beethoven, Debussy & Klaverdal! Monbijoukvartetten
bjuder in till en gränsöverskridande kväll
Stockholm Chamber Music

16 NOVEMBER kl. 15.00

Toner över Östersjön. En nordisk kammarmusikafon
Kamarikesa. Finländska kammarsommarfestivalen

20 NOVEMBER kl. 19.00

Inför sekelskiftet. Höstkoncert
Karlbergs Musikkår

4 DECEMBER kl. 18.00

Julefred
Vokalensemblen VoNo & Drottningholms Barockensemble

14 DECEMBER kl. 15.00 & 18.00

Lucia- och julkonsserter
Sollentuna Goss- och Diskantkör

Symposium

26 OKTOBER

Vapensköldar i böckernas värld

Arrangörer: Riddarhuset, Biblis, Svenska Heraldiska
Föreningen & Svenska Exlibrisföreningen

INFORMATION & BILJETTER

För information om evenemang, biljetter och öppettider,
besök *Riddarhusets hemsida*. Fri entré vid alla föredrag.
Riddarhuspalatset är inte tillgänglighetsanpassat.

Med reservation för ändringar.

